

MAANOORED

TÕUSVA PÕLVE TULEVIKU TÄHISED

PÕLLUMAJANDUSLIK NOORSOO KUUKIRI

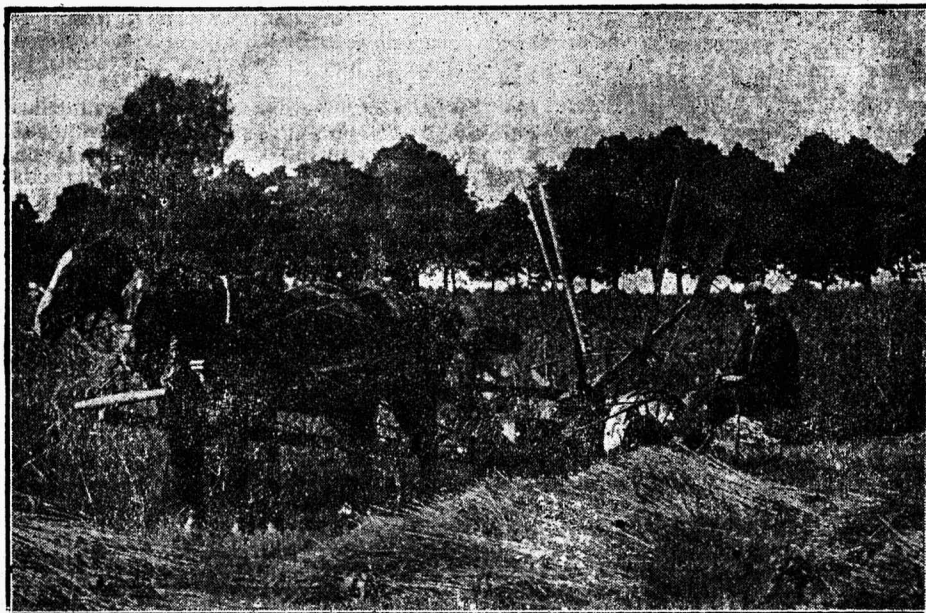
1934

II aastakäik

Toimetaja dr. agr. A. MILJAN. Vastutav toimetaja E. JUST.
Väljaandja EESTI PÕLLUMEESTE KESKSELTS.
Toimetis ja talitus: Tallinn, Pikk 40, postkast 54, telef. 454-70.
Tellimishind: 120 snt. aastas, 65 snt. poolaastas.

Nr. 8

August

Ise me külvame ja lõikame kogu Eesti rahva leiva.

Maanoorte ühistöö vajadusest.

Maanoorte organiseerimise ja koondumise vajadusest on palju kirjutatud. Ka on maanoored juba koondunud suurel arvul, eriti viimastel aastatel: tuhandeid maanoori töötavad maanoorte seltsides, ühingutes, ringides ja klubides; on tekkinud juba võimas maanoorte liikumine. Aga see organiseerimine ja koondumine kui maanoorte elu tähtsamaid küsimusi ei või langeda veel päevakorrast, ei või langeda seepärast, et kaugelki kõik maanoored ei ole veel ühinenud, vaid paljud maanoored seisavad alles kaugel maanoorte organisatsioonidest. Ei ole seega saavutatud veel siht — iga maanoor olgu vähemalt ühe oma kodukoha maanoorte organisatsiooni — seltsi, ühingu, ringi või klubi-liige ja tegelane. See küsimus ei või langeda päevakorrast ka seepärast, et kostuvad veel hääled ja avalduvad arvamused selle koondumise tähtsusetusest või vähesest tähtsusest. Ka maanoorte eneste poolt avaldatakse sageli: milleks astuda maanoorte organisatsiooni, milline on selle tähendus iga noore enese ja kaasnoorte seisukohalt ning selle organisatsiooni ja üldsuse huvides. Need asjaolud põhjustavad peatuda aegajalt maanoorte koondumise juures ja käsitleda seda uutest lähtekohtadest.

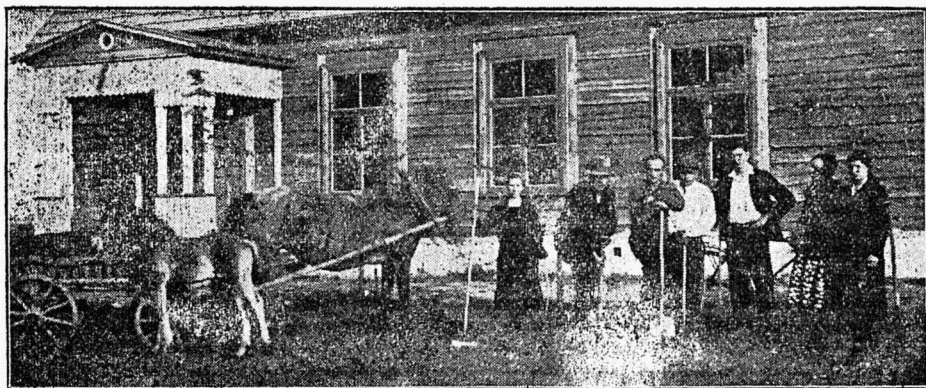
Iga inimene on kutsutud enesearendamisele ja enesetäiendamisele ning elu edendamisele ja ühiskondlikule tegevusele, kusjuures igavesed püsivad vaimsed väärtused ja inimeste heaolu nõuded peavad pääsema võidule kõikide ajalikkude väärtuste ja igapäevaste nõuete ees.

Haridus koolis ja enesearendus annab inimesele väärtusi, aga ka avab inimeses peituvaid väärtusi ning arendab ja täiendab neid. Ühiskondlik tegevus seisab ümbruskonna mõjutamises isiku poolt. See aga nõuab, et isik — mõjutaja — vastaks ise vastavatele nõuetele, et ta oleks vaimselt tugev ja arenenud isik, kel olemas jõudu ja väärtusi, kes tunneb elutingimusi ja elu arengu õigeid teid ning kes oskab ja tahab teenida ühiskonda ja arvestada tema nõuetega. Ka maanoortest peavad kasvama vaimselt tugevad ja tahtejõulised teinimesed. Maanoorte seltsid, ühingud, ringid ja klubid on aga selliste inimeste tähtsaid kasvatusasutusi. Sellest järeldub, et maanoored on oma vaimse arenemise ja ühiskondliku elu kujundamise huvides kohustatud osa võtma neist organisatsioonidest. Kohusetunne enese, kaaskodanikkude ja rahva vastu viib neid neisse organisatsioonidesse ja see tunne tärkab ja kasvab igas maanoores, kes peatub oma elu juures ja heidab oma pilgu tulevikku.

Maanoored asuvad tööle maanoorte seltsides, ühingutes, ringides ja klubides selleks, et ise õppida ja kasvada ning kaasnoorte õppimisele ja kasvatamisele kaasa aidata. Maanoortel on palju vaimseid huve, milliseid on neil võimalik rahuldada koos teiste noortega. Maanoortel on ka võimalusi oma kaasnoorte abistamiseks hariduse ja kasvatusetöös. Vastastik kasvatuslik mõjutamine on aga mõeldav siis, kui mõjutajad kokku puutuvad ja koos töötavad, või vähemalt kui nende mõt- ted, seisukohad, tõekspidamised ja veendumused saavad üksteisele teatavaks. Maanoorte selts või ühing on kõigeiks selleks sobiv asutus.

Ühiskonnaõppetuse teame, et inimeste ühinemise tung haridusliikudeks otstarbeteks ning koostöö tahe on sõltuv suuremast või vähemast tarvidusest hariduslikus ühistöös ja neist abinõudest, mis igal isikul olemas on selleks, et teisi kaasa tõmmata ühinemisele. Seejuures see tung on seda suurem, mida suurem on tarvidus saada teistelt inimestelt neid või teisi vaimseid väärtusi ja mida rohkem on temal enesel võimalusi ja abinõusid rahuldada nende teiste inimeste kultuurilisi tarvidusi heatahtlikus koostöös ühiste ühiskondlikkude eesmärkide taotlemise alal. See tarvidus on aga omakord sõltuv inimese vaimuelu täielikkusest, haridusliku tasapinna kõrgusest, ilmavaate omapärasusest, vanusest ja üldistest elutingimustest.

Kui vaadelda tähendatud põhimõtteid, siis selgub, et need põhimõtted on eriti vastavad maanoorte elule ja tegevusele, sest eriti just maanoortel on suur tarvidus hariduslikuks ühistööks seltsides ja seda seepärast, et maal puuduvad noortele edasiarendamiseks kättesaadavad õppe- ja kasvatusasutused pärast algkooli lõpetamist, kus nad võiksid noorusaastail töötada. Ka on noortel vahendeid ja mõjuvõimu kaasa kutsuda teisi maanoori sellele tööle, milleks on eeskätt noorte vaimsete huvide ja elusihide ühtlus ja paleuste taotlemise tahe. Samuti on

Assikvere maanoorteringi liikmed rahvamaja ümbrust kaunistamas.

eriti noortel tarvidus saada teistelt noortelt vaimseid väärtusi ja mõjutusi ja oma aateilma ja elava tegevusega kasvatada ja arendada neid teisi noori. Seega ühiskondliku elu arengu põhimõtted ja alused määravad ja tingivad noorte koondumise. See koondumine on ühiskondliku elu arengu nõue ning selle elu normide otse tasandavad selleks soodsa tee.

Sageli kurdetakse, et maaelu olevat ühekülgne ja igav ning et see olevat ka üheks maalt linnadesse rändamise põhjuseks. Meie ülesanne ei ole peatuda siin selle küsimuse juures üksikasjalikult. Võiksime ainult seda väita, et maal on küllalt võimalusi teha elu vaimset rikkaks, huvitavaks ja mitmekesiseks. Muidugi, kui maanoored jäävad nooruseaastatel ja ka pärastises elus oma kodu kitsastesse piiridesse, eraldatuna teistest noortest ning kokkupuutumata maanoorte ja teiste kohalikkude hariduslike algatuste ja ettevõtetega, siis võib kujuneda maaelu ühekülgseks ja vaimse arenemise võimalused kitsastena. Aga maanoored ei võiks nii jääda, vaid neid kutsuvad maanoorte seltsid ning neid ootavad teised kohapealsed hariduslikud ettevõtted. Astudes nende liikmeteks ja töötades neis, avaneb maanoortes uus vaimne maailm, mis on avaram kui oma kodu oma vaimsete väärtustega ning noored tunnevad siis, et nad ei ole ükski, vaid et nad on koostöös oma kodukoha noortega ja vaimses ühenduses kogu rahva noorsooga. See ühendus ja koostöö rikastab vaimset maanoori ja teeb nende elu maal looduse keskel armsaks, huvitavaks ja õilsaks. Sellel ühendusel ja koostööl on seega suur tähendus maanoorte arenemises. Seda vaimset ühendust ja üldse vaimseid sidemeid on vaja luua maanoorte vahel, et kogu maanoored tunneksid end ühise perena, ühe rahva tütarde ja poegadeana, kellel täita suuri ülesandeid maakultuuri arenemises ja üldse rahvuslikus elus. Selles mõttes on suur tähendus maanoorte ajakirjal „Maanoored“, sest ka see ajakiri ühendab ja seob maanoori ning selles peegelduvad maanoorte soovid, püüded ja vajadused ning kajastuvad nende hingede helisevad hüüded ning kostub nende sisetunde hääl ja tööd armastava maa-rahva vaim.

Oleme eelmistes kirjutistes vahetanud mõtteid maanoorte ilmavaate kujundamisest ja ühiskondlike paleuste loomisest ja teostamisest. See on maanoorte tähtis ja tarvilik ülesanne. Paleuste kujundamine peab toimuma loomingu teel, sest paleustena ei saa võtta juba olevaid eelmiste põlvete tõekspidamisi ja seisukohti otseselt valminutena, vaid kõiki neid on vaja kaaluda, selgitada, arutada, täiendada ja kooskõlastada elu uute ülesannete ja nõuetega. Paleuste loomine ja taotlemine on kõlbline ja ühiskondlik kohustus: meie peame looma ikka täielikumaid paleusi ning otsima ja leidma nende teostamise vahendeid. Ühiskondlike paleuste loomine peab olema sama igavene ja kestev kui teaduslik uurimus. Minelik ei või valitseda oleviku üle ja olevik ei saa luua ühiskondliku elu alal igavesi ja muutmatuid tõekspidamisi tuleviku jaoks. Sellest ei saa muidugi seda järeldada, et olevaid paleusi võiks kergelt või kiirelt muuta väljaspoolt laenatud

Õiduk.

*Mis see kõriseb, kõrgelt undab?
Niidumasinat sellest tunda,
Valminud viljasse vikati veab.*

*Käiatud teravaks terakäärid,
lõikab küpsenud kõrre sääri.
Kesktäevan suvi ja pea peal pea.*

*Üle vikati langevad kõrred
vihuks kokku kui peened õrred.
Käsi veel kokku köidab ja reab.*

*Naksuden tõusevad õhku tiivad,
viljasilemeid vihku viivad,
hammasratas kõik ringi veab.*

*Rabaja undavast kurgust langeb
teri küpsed siis terade hange.
Mida on lõigata, külvaja teab.*

*Hobused mustad veavad rattaid.
Kõrina eest kõrvu tahaksin katta.
Olen kas elanud oma ea?*

Henrik Visnapuu.

või võõrsilt järeloomatut ühiskondliikkude voolude järgi, millised on võõrad meie rahva hingelaadile, või loetud raamatu või kuuludud arvamuste tagajärjel. Aga nende olevate paleuste täiendamine on tarvilik meie rahva mineviku elu alusel ja oleviku vajaduste kohaselt teadusliku uurimuse ja inimeste sisemise arengu mõtte ja sisetunde pikemaajalise ja igakülgse töö tulemusena.

Selline ühiskondliikkude paleuste täiendamine, kujundamine on tarvilik ka maanoortele, sest maanoored ei ela ainult olevikule, vaid ka tulevikule. Aga ühiskondlikke paleusi ei saa kujundada või on vähemalt raske kujundada ja täiendada ainult oma kodu piirides viibides, sest see kujundamine nõuab elu tundmist ja kujundaja tegevust elus ning osavõttu ühiskondlikust tööst. Seega ka ühiskondliikkude paleuste kujundamise ja täiendamise huvides on soovitav ja otstarbekohane maanoorte tegevus maanoorte seltsides. Need seltsid on maanoortele kogu ühiskondliku kasvatusse tähtsateks asutusteks.

Samuti ka kõlblised vaated ei saa kujuneda ega kõlblisel alusel seisvad võimed tugevneda ja avalduda täies ulatuses ainult isiklikus elus, kaugel ühiskondlikust tegevusest, vaid just ühiskondlikus tegevuses saab avalduda inimese kõlbline tegevus ning on võimalik rakendada tegevusse võimed ja teadmised ning oskused ühiskondliku elu õilsate eesmärkide saavutamiseks, kui ka rakendada tahet, mis juhitud kindlalt ja vankumatult kõlblusest.

Ühiskondlik tegevus on kõlbline kohustus ja kutsumus. Ühiskondliku tegevusega teeb inimene head teistele inimestele ning on kasulik ühiskonnale, aitab kaasa ühiskondliku elu arengule ja üldise õnne ja heakäekäigu saavutamisele. See tegevus täidab inimese kogu elu kõrgema sisuga ning annab isiklikule elule mõtte ja sihi. See tegevus on kõlbline kohustus ja ülimald kutsumisi ka maanoortele, nende arenenud siselilm juhib neid ühiskondlikule tegevusele eeskätt maanoorte seltsides.

Sageli avaldatakse maanoorte poolt, milleks astuda seltsi liikmeks, milleks töötada seltsis, eriti milleks minna seltsi sellele või teisele koosolekule põhjusega, et küll teised lähevad ja teevad ning et ega mitteminek ei halva teiste tegevust. Sellised kõhklevad avaldused on põhjendamatud ja ebakohased maanoortele, sest eeskätt väljendavad nad ükskõiksust ja loidust. Maanoored ei või aga olla ükskõiksed ja loiid, vaid vaimselt ärksad ja tegevad — teoinimesed, sest nende oma elu ja tulevik nõuab tegusid ja teovõimsust ning seda nõuab ka maakultuuri edendamine ja kogu maaelu otstarbekohane korraldus. Ka halvab sageli seltsi üksiku või üksikute liikmete puudumine koosolekult otseselt seltsi tegevust, näit. kui koosoleku pidamiseks on tarvis vastava arvu liikmete osavõtt; sel puhul võib ka ühe liikme puudumine otseselt takistada koosoleku pidamist ning seega nende liikmete vaev ja ajakulu, kes on koosolekust osavõtmiseks ilmunud kohale, oleks täiesti asjatu ühe liikme puudumise pärast.

Peale selle on aga vaja siin arvestada ka veel järgmisi asjaolusid, mis tavaliselt arvatakse tähtsusetuiks või milliste tähtsus ei ole selgunud ühiskondliku elu väheste tähelepanekute tagajärjel, millised aga selguvad, kui peatuda seltsi liikmete koostöö hingeeluliste aluste juures. Iga maanoore osavõtul maanoorte

Huul varsti uudse leiba kiidab.

*Kõik rukki sarvilised pead,
kui pakil armsaid lubadusi.
Tuul vilja hingelõhnu veab,
— õhk kõikejal tulvil süttimisi.*

*Lill sinisilm ja rüügu lind,
kes laulda veeris kaste kaisus —
teid õnnestas mu rukki rind,
ja terast kullatibu paisus.*

*Särk taadil higinie ja märg,
kui nurmel röömsalt rukist niidab.
Rühk edasi, nüü elu järg,
huul varsti uudse leiba kiidab.*

Frida Ulm.

seltsi tegevusest on suur tähendus selle seltsi tegevuses üldse kui ka selle seltsi üksikute koosolekute alal, sest just maanoored oma tegevusega loovadki seltsi tegevuse. Seltsi tegevuse kui ka üksikute koosolekute sihiks on ühise töö organiseerimine, seisukohtade kujundamine, küsimuste selgitamine ning otsusele jõudmine, mis on õiged ja õiglased ühiskondliku elu seisukohalt ja mis kujunevad kõikide koosolejate mõtete vastastikusel mõjutusel. Otsused ei kujune koosolejate mõtete liitmise teel, vaid avaldatud mõtete vastastikuse mõjutamise ja kokkusulatamise teel. Need mõjutused on aga siis loovad, kui iga seltsi liige avaldab oma seisukohad oma parima arusaamise ja puhtaima sisetunde järgi. Sellest aga järeldub, et iga liige on kõlbliselt kohustatud osa võtma seltsi tegevusest üldse ja ka tema üksikutest koosolekustest, et anda üldsusele parimat oma siseilmast ja anda niipalju kui ta vähegi suudab ning mõjutada selle oma parimaga üldiste otvuste kujunemist ja seega ka seltsi tegevust. Jääb aga maanoor seltsist kaugele rõi ei ilmu tema tähtsate koosolekule, siis jääb see tema parim teistele kuulumata ja ta ei saa mõjutada seega üldist tegevust, mis on aga kahjuks seltsile ja tema liikmetele. Samuti on see kahjuks ka eemale jäänud maanoorele enesele, sest ta ei saa kuulda seda, mis teised avaldasid, ega vastu võtta neid häid mõjutusi, mis olid anda teistele.

Seltsi liikmed on vaimselt üksteisega seotud isikud ja seega üksteisest sõltuvad töõjõud. Seega mõne üksiku töõjõu puudumine halvab ka teiste tegevust, sest selts kui vaimne tervik ja ühiskond ei ole siis enam täielik ja seepärast ei saa ka avaldada püsivat tegevust. Seda võime ka tähele panna meie seltside elus: sageli mõne liikme lahkumine koosolekult halvab vähemal või suuremal määral selle koosoleku edaspidist käiku.

Sellest kõigest aga järeldub, et kõik maanoored astuvad oma kodukoha maanoorte seltside liikmeteks ja töötavad neis püsivalt aastast aastasse oma parima tahte ja võimete kohaselt.

A. Kurvits.

Maa-maailmavaade ja rahvuslik aatevald.

Loodus põllumehe maailmavaates.

Loodus on põllumehe vahenditu elu- ja töökeskkond. Põllumees elab looduses ja loodusest põlvest põlve. Sellepärast on loodus jätnud ka sügavad jäljed põllumehe hinge, tema vaimusele. Põllumehe mõtlemisviis on terve, maa- ja elu küljes, tingitud alalisest kontaktist, sidemest loodusega ja selle korra- ning seadusepärasustega. Sedamööda, kuidas tugevneb põllumehe vaimujõud, kuis areneb tema teadvus selgemaks looduse mõistmiseks, sedamööda tugevneb ka tema mõtlemisviisi teravus ja kindlus, muutub järjest ratsionaalsemaks, mõistuslikumaks, elu tundmiseks ja hindamiseks üldse. Looduselapsest, kes on looduse vägede pillata, looduse masendatud orjaks, kes loodusele vaatab alistuva

hirmuga, täites seda oma kujutelmis kõiksuguste tahteliste vaimudega, — saab mõistuse arenedes teadlik looduse seadusepärastuste käsitaja ja kasutaja, enda ja looduse jõudude vastastikku kohandaja oma enda elusih tidele.

Mõista — tähendab valitseda. Põllumees, mõistes loodust, emba-kumba; kas valitseb iseenast, oma tahtmis, leppides teadlikult üle jõukäivaga looduses, kohanedes sellele, või — valitseb loodust, kohendades ja kasutades looduse seadusepärastused ja jõud enda sihtide saavutamiseks. Mitte-mõista aga — tähendab alistuda. Nii on käinud põllumehe ajalooline sõltumine loodusest — alistumisest valitsemisele mõistmise arenemise teed, ning põlvest põlve kestab see areng edasi. Mitte üksi looduse, vaid ka ühiskonna suhtes. Looduse tagakiusatud, alluvast orjast saab ikka enam looduse hingeline sõber ja mõistlik valitseja.

Looduse mõistmine, tema seadusepärastuste õige tundmine, — see on põllumehe võidu tee. Selle kaudu muutub niihästi põllumehe töö viljakamaks kui ka tema hingeline side loodusega selgemaks, sõbralikumaks. Järkjärgult lööb see mõistmine tema hingest välja vaimude, nõidade ja muude tumedate, hirmutavate jõudude karja, mis tema vaimu paelunud, ja ta muutub vaimselt vabaks. Tema teadvusse jääb vaid see ürgallikas, millest hoovab igavesti ja pidevalt kõiki neid vankumatuid, ühegi nõidusega mõjutamatuid seadusepärastusi, mis looduses ilmnevad, — see ürgallikas, milles ta tajub Kõigevägevamat, Jumalat. Ebauks muundub teaduseks ja usuks.

Side loodusega toimub põllumehel nii mõistuse, kui ka tunde kaudu. Mõistusega otsib ta looduse jõudude rakendamise teid omas elutöös, tunne seob teda looduse ürgjõulikkusega, hingelisega, sellega, mis tema hinge kosutab või masendab. See kahekordne side — ratsionalistlik ja idealistlik — jääb alati ning annab kindla aluse ja ilme maainimese maailmavaatele. Loodust mõista, temale järjest lähemale tungida teadvusega ja tundega, — see on noortele ülesandeks, mis nende tuleviku eluteed tunduvalt õgvendab ja silub.

Noorte vaade kaldub teadupärast küll tihti unistussisse. Unistatakse inim-mõistuse kõikvõimsusest. Kuulnud teaduse edusammudest tehakse kujutelmis hüppeid kõige kaugemasse nägematusse tulevikku. Unistatakse või lastakse end heidutada oletusist, kuid inimene saab looduse kuningaks, diktaatoriks, valmistades kõik, mis seni maa raske tööga annud, tehaseis — toitained ja kehakatte. Teoreetiliselt ja väljaspool aega ning olusid ei ole selline oletus ju mitte päris võimatu, — et kunagi inimsugu ka nii kaugele võiks jõuda, kuid meie elu seadmisel ei ole sellistel unistustel oletusil vähematki tegeliku väärtust. Olgu siis nii palju, et see tiivustab meid ka meie igapäisuses meie mõistust ja tead- vust hindama, teadmises, et selle kaudu suudame oma töös saavutada ikka rohkemat. Olgem teadlikud aga selles hiigla kuristikus, mis eraldab meid sellistest maale kadu kuulutatavatest tuleviku oletusist. Vaadake ringi, vaadake ka kooliharidustki saanud inimesi, vaadake, kuid tänapäev ustakse veel kaardi- moore, selgetnägi- jaid, kurja silma, rukki muundumist lusteks jne. — siis saame pildi, kui alahinnatud ja arenematu on veel mõistus ja teadus meis. Katsugem ennem lähemalt haarata, kui et sirutame tähtedeni oma lühikesi käsi.

Põllumees peab olema ja ongi ikka realist, ta arvestab olevaga, tänase ja homse päevaga, arvestab oludega. See on looduselt saadud olemus. Selle oleva kui ka tuleva käsk temale on: maa on inimesoo toitja ja elataja, maa teeb inimese sõltumatuks ja vabaks, sellepärast mõista maa ja päikese seadusi, et saaksid kergema vaevaga omaks maa ja päikese ande. Sellepärast jätkem unis- tused võimatust, see pole põllumehele; asugem loorimata silmadega tööle — vaimu arendamisele looduse tundmiseks ja tema jõudude rakendamiseks põllul. Sellega omandame ja viime edasi selle vaimu ja mõtlemisviisi, mille põllumees omandanud oma eluhällist — loodusest.

Tähtis on noortel tabada just seda erilist omapära, mis iseloomustab põlise maa- inimese suhtumist loodusele. Kuigi see on praktiline, ei ole see ometigi mitte tehniku või inseneri või ka loodusteadia- se suhtumine, kelledele loodus pakub vaid tööd, on nende töö väljaks. Põllumees aga töötab ja ka elab selles looduses, on sellega seotud kogu elu ja hingega. Või, näiteks, on põllumehele mitte üksi piima ja sõnniku masin, vaid ühtlasi ka tema omandus ja armas loom; saruti põld, mets jne. Maamuld, pilved, veed, päike, kõik see on kuidagi hingestatud.

Esimesest maanoorte kongressist osavõtjad Arkna Põllutöökooli juures 23. ja 24. juunil 1934. 1. Koolijuhataja agr. E. Ehrenvert, 2. Nõuandetalituse juhataja õp.agr. K. Liideman ja 3. E. P. Keskseksi sekretär agr. A. Eckbaum.

mitte paljalt kasulik või kahjulik. Loodus, põlvest põlve mõjudes, mõjutab ka põllumehe iseloomu, hingelaadi ja ellusuhtumist, — ja mitte halvast küljest. Seda tuleb arvestada ja hinnata, ning maailmavaate kujundamisel ka rakendada.

Rakenduslikult on tähtsad need looduse seadusepärased taime, looma ja mulla elus ning ilmastiku nähetes, mida põllumehel igapäev tuleb kasutada. Põllumehe põlises vaimuvaras on siin sügavaid teadmisi ja looduse tundmist, mida tuleb abitu ebaisu jäänustest välja võtta, omandada ja edasi viia. Vanapõllumehe teadmised ilmastikust, mullast, taimekasvust, metsloomadest ja -taimedest põhjenevad põlistel, põlvest põlve edasiantud loodusevaatlustel. See on rahva teadusliku loomingu vili. Selle väärtus on tähelepanekute pikas kestvuses, milliseni ühedki teadlaste vaatlused ei küüni. Nende nõrkus on aga täpsuse ja objektiivsuse puudulikkuses, mistõttu nende järeldused kalduvad tihti ühekülgsesse liialdustesse, — nagu näit. kuu mõju või üksikute kalendri-tähtpäevade hindamisel. Kuu mõju eitamiseks ei ole teaduslikku alust, kuigi teadus seni seda ka kinnitada pole suutnud; põllumehe liialdused siin on aga paiguti ilmsed. Väärtuslikud tõeterad tulevad rahva-teadusest välja otsida, puhastada ja alles hoida põllumehe looduseteaduse põlise raudvarana. Kuid neid ühtlasi oludekohaselt vägagi põhjalikult täiendada uuema teaduse avastustega. Peab arvestama, et põllumehe tarkuse raudvara on kujunenud naturaalmajapidamise ajal, kus ei olnud piimakarjapidamist, peekonikasvatamist, aiandust, kunstväetisi, masinaid, sordiaretust, maatorutamist jne. Siin kerkiivate küsimuste lahendamiseks tollest raudvarast ei piisa, siin tuleb edukaks tööks paratamatult rakendada teadusliku loodusetundmise saavutusi.

Siin aga pörkamegi kokku põllumehe ühe vaimuomadusega, mille ta pärinud samuti loodusest. See on põllumehe alalhoidlikkus, konservatiivsus. Nagu loodus on põline, kõik muutused temas toimuvad silmanägematult aeglaselt, nii ka põllumehe mõtlemisviis. Pärandatust, maastmadalast omaksvõetust on tal raske loobuda või kõrvale kalduda. See hoiab teda küll kergemeelsete katsetamiste eest, kuid ühtlasi raskendab tal selle uue omandamist, mis on ajakohane ja kindel. Pealegi on talu korrastus iseloomult sama raskepärane ja alalhoidlik, mis seob põllumehe mõtet, nõuab suurt ümbermõtlemise ja ümberkorraldamise tööd iga uuenduse elluviimisel. Selles olgu noorem põlv teadlik, niihästi omis kärsituis pealekäimistes vanematele, kui ka end ettevalmistades mõistetud looduse seadusepäraste rakendamisele. Viimasel alal on vaja eriti suurt põhjalikkust, — et

uus kujumeks peas kindlaks töökspidamiseks, alles siis saab selle järele käia. Muidu lööb soodsal juhul jälle kahtlus ning nõiduse ja kurja silma usk läbi.

Kuid põllumehe elu looduses ei luba omaks võtta ka liig pinnalist ratsionalismi, — vaadet, et me juba kõik teame ja suudame lahendada inimmoistusega. Põllumees tajub salapärase hinge jõudude võimsust. Vähemalt enda juures ta teab, et usk teeb imesid. Usk ravib mõnedki haigused, millede vastu arsti rohud on osutunud jõuetuteks; usu ja tahtejõu, looduse sumni abil ületab ta teinekord üliinimlikke raskusi. Mis ime siis, kui ta on kannud selle salapärase jõu mõju — küll täitsa põhjendamatu — ka kaugemale, väliste looduse jõudude nõidumise võimalusele!

Teiseks liigne ratsionalism jätaks põllumehe hingeliselt labaseks, lagedaks ning võtaks temalt toe neis raskustes, mis põllumehe elus küllalt sagedased, — kus tal on kokkupuutumist looduse tujukusega, karmusega, löökidega. Usklikkus, nagu öeldud, on põllumehe loomupärane, tingitud tema põlisest sidemest loodusega. Samuti ei ole põllumehe hingele sugugi võõras ka hinge ülendav looduse ilutunne. Labane ratsionalism neid ei näe ega tunnusta, see hindab ja arvestab elus ja ilmas vaid seda, mis ta oma moistusega mõistab ja rakendab. Põllumees aga tunneb — kuigi ilma näilise ilutsemiseta — liigutust ka looduse ilust ja hiilgusest; teiseks, teda masendavad või teevad hardaks ka looduse päratu võimsus, mis ühel hooil võib hävitada purustava rahega, tigena hallaga, põletava piksenoolega kõik ta lootused ja töövilja, või jälle lunastava vihmaagaraga päästa põllud põuast hääbumast. Põllumees puutub kokku ka nähetega, mida ta mõistatus ei mõista ega raamatutarkus lahenda, millede taga ta näeb vägevamat vaimu, Loojat. Need on põllumehe vaimu ilma, tema looduse-tajumise omapärased küljed, mida maailmavaates tuleb paratamatult arvestada.

Teadliku loodusemoistmise süvenemisega avaldub põllumehe maailmavaade, rikastub teadlikkusega, tema vaim vabaneb iganenud ebaisu hirmutavatest mõjudest, kuid loodusemoistmise hingestatud ilme jääb ikka ja alati — värvinguna, koloriidina, mis lisab põllumehe elule ja hingele sügavust, põlise ja igavese tajumist, — mis linlases puudub. See loodusest omandatud joon põllumehe hingelaadis annab maarahvale, kui rahvuse kandejõule kindla kantsi tähenduse, mille hindamisel oldagu teadlikud. Seda tuleb noortel hoida ja arendada käsikäes looduse tundmaõppimisega. Hoida ja kaitsta looduse ilu, aukartust tunda kõige põlise vastu looduses, looduse suuruse ees peatuda ja sellesse süveneda, — seda teed tuleb käia, kui tahetakse alles hoida endas seda hinge jõuallikat, mis on kannud eesti põllumeest tervelt põlvest põlve. C. R. Jackson lausub sügavmõtteliselt omas raamatus „Teadus ja seadus põllul“: „Õnn selle inimesele, kes looduse vaikist kõnet mõistab.“ Püüdkem siis seda mõista ja maailmavaatesse põimida.

K. Liideman.

Maanoorteliikumise mõte.

*Põllutöökoja dir. J. Hünerson'i
kõnest esimeselt maanoorte kongressilt.*

See liikumine ei ole vormilt meie algupära, vaid on kujundatud teiste maade eeskujul, kuid meil peab ta välja arenema meie omapäraseks maanoorte liikumiseks. Maanoorsoo liikumine püüab meil täiuslikumat elueesmärkide ja püüete kooskõla tegeliku eluga. Maanoorte ideed ja paleused on kogu meie rahva paleused, ja kui neid keegi senini pole väljaarendanud, siis maanoored on need kutsutud, kes seda teevad.

Maanoorte ideaaliks on vaba iseseisev Eesti täiuslikumana.

Elu, mis on iürike, nõuab, et meie uued tulejad ei kordaks seda, mida eelkäijad on läbiteinud, vaid nad peaks jatkama eelkäijate tööd.

Maanoorte mõttelend ei tarvitse piirduda ainult meie praeguse asukoha kitsa ja vaese pinnaga, vaid meie mõttelend võib palju kaugemale ulatuda, võib ulatuda sinna, mis praegu tundub kättesaamatuna. Meie maanoorte töö ei kultiveeri mitte enam seda, mis oli varem, vaid meie töö peab olema suunitud uute eesmärkide poole, uutesse oludesse ja ei või ka kulutada asjata jõudu umbkaudseks tegevuseks.

Lähemad ideaalid meie rahval peavad olema kooskõlas meie kaugemate ideaalidega, lähemad ideaalid ei tohi mitte nõrgendada meie rahva kaugemaid ideaale, vaid vastupidiselt.

Meie noorte eesmärk ja püüd olgu kooskõlas rahva üldiste eesmärkidega ja olgu väärliline, et igas rahvaliikmes äratada elujõudu, tekitada elutahet, kellel on kaasa anda järeltulijatele reegleid ja eesmärke, mis meid veel enam edasi viib. Kui meil on sääraseid liikmed, siis ei arvesta meie mitte selle rahva tugevust arvuga, vaid selle väärtusega.

Et eesti rahvas võiks olla säärane elujõuline ja tugev rahvas, siis esimeseks lähtekohaks selle teostamisel on maa. Kui maa on meid väljaviinud möödunud aastatel suurtest raskustest, vintsutustest, rõhumistest ja pealekäimisest, siis on ka eesti rahval lähema aja lootus maale.

Kui meil tekkivad mitmesugused kutsed ja seisused, siis on selle aluseks maa — talupoeg. Kui ladvad kasvavad kõrgele, kasvavad oksad laiali, siis on see kõik võimalik tugeva juurekasvu tõttu. Tahame, et meil oleksid tugevad juured, siis on meil selle aluseks, lähemaks eesmärgiks — kultuuriline talupoeg, põllupidaja. Kultuuriline talupoeg — maaharija on meie maanoorteliikumise lähem ülesanne ja eesmärk, kes tunneb ja valitseb looduse jõude, kes tunneb majanduselu ja oskab end selle järele korraldada, et tööst paremat teenistust saada.

Meie noored arendame parema ja täiuslikuma ühiskondliku korra, parema töö ja tegevuse igapäevases elus.

Meie organisatsioon olgu säärane, et sellesse raamisse kõik need ülesanded mahtuksid, et meie maanoorte liikumises ei näe mitte ainult igapäevast argipäevast tööd, materjaalsete ja kehaliste huvidega tegelemist, vaid materjaalsed huvid on nende ideede ja paleuste teenistuses, mis eelpool esiletoodud.

Kui meelde tuletame, et paljud suured ja vägevad rahvad on kadunud, on tekinud uued, kelle nime varemalt ka ei tuntudki, siis see aina tiivustab meie lootusi kasvada suureks, kui meil on tahet ja jõudu.

Kui meie maanoorte liikumine on praegu ka veel väike, siis on kindel, et see liikumine tõuseb ja toob lähemas tulevikus pöörde meie rahva elusse — toob meile uue aja järgu.

Vanema põlve tegelased tahavad kõigiti kaasa aidata, et teie, noored, suudaks eneste aateid teostada.

Maanoorte-liikumise teenistuses omandame elutahet ja elujõudu.

Meie maanoorte esimene kongress on koos erilisel silmapilgul, on koos meie esimesel võidupühal. Mõtleme nende rahvapoegade suurtele teenetele, kes on iseendid ohvriks toonud, et mitte ise sellest kasu saada, vaid sellest saavad kasu need, kes jäävad järele. Andudes täielikult neile suurtele rahvusliikudele aadetele, võitluse väljadel võideti meie aastasadu olnud orjastajad, kaks suurt vaenlast — üks idast, teine läänest — need võideti, kes meil kodus olid rõhujaks. Neile anti Võnnu anti tänasel päeval lõpulik löök. Need võidud kohustavad meid, et meie hoiame seda aus ja llus, mis on meile toonud need, kes on ise endid sellele saavutusele ohverdanud. See paneb meile kohustuse, et võtta eeskuju sealt ja kasutada vabadust täielikult. Võitlejate ja võitjate meeolelu peab meis kestma ja süvenema, mitte ainult sellepärast, et enese isiklikke huviseid rahuldada, vaid meid peab rahuldama teadmine, et ka teised on meie rahva liikmed, kes sellel pinnal elavad ja võidu vilja vajavad. Maanoored on need, kes seda õieti ja otstarbekohaselt rahvusliikude huvide seisukohalt kasutavad.

Maa algkool ja maanoorte liikumine.

Tudulinna algkooli õpetaja J. Elkeni kõne kokkuvõtte esimeselt maanoorte kongressilt.

On loomulik, et algkool ja noored töötavad koos. Kuid noorsootöö pole mitte kõikjal ühesugune. Selles on palju põhjust, kuid kõige enam on see õpetajast. Õpetajaid on väga mitmesuguseid. Neid on paljude poliitiliste voolude ja maailmavaadete pooldajaid; õpetaja maailmavaade kandub aga üle õpilasele päris salapäraselt. Suurem osa õpetajaid on küll maalt pärit, kuid ühes haridusega on omandanud ka linnameelse vaate.

Nad ei hooli maanoorte liikumisest ja põllumeesnoorte kasvatamisest. Nad suhtuvad ka neisse õpetajaisse, kes noortega tahavad mingeid ettevõtteid alustada, tihti pilkavalt ja takistavalt. Õpetajal, kes seda praeguste tingimuste juures tahab alustada, peab olema suur autoriteet ja lastevanemate täielik usaldus.

Kõik need eeltingimused võimaldavad algkoolis teha edukat noorsootööd. Minul on sel alal juba 8 aasta kogemusi. Asutasin esialgu kooli aiandusringi,

millest vabatahtlikult osa võtsid mitmesuguste elukutsetega vanemate lapsed. Lapsed teevad tööd väga suure hoolega ja peale kooli lõpetamist asuvad edasi tegutsema maanoorte ringidesse. Lastega saab talvel läbi võtta teoreetilise osa, kevadel tegeliku töö näiteid ja suvel nad panna ise oma ettevõtete juurde.

Kus on kooli-aiad, seal on hea eeltingimus tööks. Eriti tähtis on asutada puukool. Seal laps näeb, kuidas mõne aasta jooksul tema silma all kasvab korralik viljapuu. Eriti hea meel on tal, kui lõpuks puu omale saab.

Senine õppekava ei annud kuigi häid võimalusi õpilastele põllumajanduslikuks tööks. Uues hiljuti maksmapandud korras on loota selleks paremaid tingimusi. Oleks soovitav, et Põllutöökoda, kui autoriteetsem asutus, püüaks vastavalt ametasutusi mõjustada, et osagi ärajäävate võõrkeelte tundide asemele võimaldataks õppida põllumajanduslikke teoreetilisi aineid. Siis saaks meie maanoorte liikumine hoopis teise hoo. Noortele inimestele saaks selgeks, et mitte maa suurus pole tähtis ega paku elu ülespidamist, vaid töö toob maast välja varandused.

Maanoorte liikumise eeskujumaa õpetusi.

Põllutöökoolide peainspektor õp. agr. J. Ümariku kõnest esimeselt maanoorte kongressilt.

Ameerika maatulundusklubide liikumist tuleks meil võtta eeskujuks olude kohaselt. Ameerika maat. klubides oli liikmeid 1926. a. — 500.000 kuid 1934. a. — 900.000.

Õppeprojekte oli 1926. a. — 1.160.000, aga 1934 — 1.700.000. Noorte seas on

alganud tööd viimasel ajal niisugustel aladel, mis varem olid haruldased juhud. Näit. metsaistutamise alal oli 1926. a. õppeprojekte 7.000 aga 1934. a. — 700.000.

Ameerika lipu all arendatakse hoogsalt rahvustunnet, riiklikku tunnet, mida aga meil ei ole nii suurel määral, kui seal. Igat üksikut liiget peab kasvatatama suureks, see on maatulundusklubide töö põhimõte Ameerikas.

Töökavad olid mõeldunud aastal elu-

lised, millest ka tingimata katsutakse läbi viia nimelt seda, mis teatud ajal kõige hädavajalikum. Eriline tähelepanu oli pööratud möödunud aastal: 1) karjamaa parandamisele, 2) elumaja ümbruse kaunistamisele. 3) maaharimisele ja umbrohu puhastamisele, mis on tähtsam osa töökavast, mille kallal tehakse püsivalt tööd ja mõjub noortele väga hästi kasvatavalt.

4) Kukerpuude ja türnpuude hävitamisele, peamiselt keedusoolaga vanemate kaasabil.

5) Suurejoonelisel on läbiviidud ka tõuloomade kasvatust.

Klubiliikmeid oli a. 100.000, kes kasvatas ühe tõulooma ja siis tuli nimelt iga 60 talu kohta üks tõuloom. Tõukarja soetamine taludes on Ameerikas olnud peamiselt noorte teene ja töö tulemus.

Töökavad on pikaajalised — (tööd järgulisel! edasi viimiseks näit. tõulooma kasvatus) ja lühiajalised.

Töökavades ei püüta mitte ainult isiklikke huvisid, vaid ka riiklikke ja kogukondlikke. Töökava põhimõtteks on, õpi oma loodust, oma ümbrust tunda, et olla õnnelik looduses, siis pole tarvis linna lõbu otsima tungida. Loodus seob inimest.

Maatulundusklubide ülesanne — eriti tähtis amerikalasel — millele ka meie peame suuremat tähelepanu pöörama, s. o. klubi liige õpetab, demonstreerib teatavaid võtteid laiemale ringkonnale, sel teel levitatakse teatavaid võtteid kümnetele, kanduvad nii edasi taludesse paremad tööviisid ja uuendused.

Maakondlikul näitusel klubi liige paneb välja oma parema, ning demon-

streerib, kuidas ta seda saavutanud (näit. juurvili)

Noorte ja vanemate vahel valitseb kontakt ja tihe koostöö. Näit. isa viib noore klubi liikme klubi töökoosolekule hobusega. Noore ja vanemate vahel on äriiline vahekord — isa rendib maad pojale ning poeg peab näitama, mida ta võib ja suudab sellelt saada.

Ühistegevus Ameerikas toetab eriti noorte tööd ja tegevust, s. o. annab sunnimasid näitusteks, võistlusteks ja auhindadeks. See on nagu iseenesest arusaadav, sest noorte töö tähtsusest saadakse aru palju rohkem kui meil ja ühisused saavad sealt enestele uusi tööjõude, sest maatulundusklubid hoiavad paremaid maanoori tagasi linna valgumast. See probleem on klubi lahendada, klubi pidurdab linna valgumast, püüab paremaid tütreid ja poegi maatulundusliku tööga siduda. See mõjub ümbruskonnale eeskujuna, kui rikka parem tütar, poeg jääb maale. Seda peetakse eriti tähtsaks, on väga akuutseks saanud. Meil tuleb sellest teha vastavad järeldused s. o. paremaid poegi-tütreid hoida tagasi linna valgumast.

Üle 60.000 noore on meil taludes, need vajavad organiseerimist maatulundusklubidesse.

Lõpuks — meie maat. klubidesse tuleb viia distsipliin ja kord. Ameerika on selles suhtes eriti nõudlik ja täidetakse täpselt kõik nõuded, siin ei ole hiljaks jäämist koosolekule ega kõrvalekaldumist ülesseatud põhimõttest ja nõuetest.

Meie töö progress on seda suurem, kui püüame kasutada neid eeskujusid, mis teistel saavutatud ja teostatud.

Duke of York.

*Ma kingin sulle õie Duke of York.
Sa imestad ekssootilisi lehti.
Mis ajastu? Kust maalt? Ja mitmes järk?
Sa oma silmad aia päris lahti.*

*Sa kasvuhoonest otsid, troopidest.
Ei sellist sina pole näinud imet.
Kust sain, sa küsid pilke loopides,
ja väga, väga tahad teada nime.*

*On sinul valmis õngelatt ja kork?
O, tule, lemmik, lähme Eestimaale.
Õis kartuli see kaunis Duke of York.
Ma näitan sulle kodumaist maali.*

*Viis valget õielehte sametist,
õrn-soovikat kui liblikate tiivad,
vars rohekas, kiud lilla ametist,
kuld kollasesse karikasse viivad.*

*Ei keela sulle oma armastust
Sa lausud tasa, ütle ühte ainult,
võin mina seda õit veel leida kust,
käs siin — või sealpool mandri vainult.*

Henrik Visnapuu.

Enesekasvatus maanoorteringis.

1. Puhas õhkkond.

Kuigi peatähelepanu on pöördud teadmiste avardamisele põllupidamise, loomakasvatuse ja teiste maatulunduslikudel aladel, sealjuures on võimalik ja ka vajalik ühises maanoorte ringi töös viljakalt edendada ka enese isikut käitumise — teistega osava läbisaamise, viisakuse, heade kommete, teotsemis- oskuse ja iseloomu kasvatamise alal.

Noorte ringi õhkkond on puhas ja terve. Kui koos käiakse kaarti mängimas, tantsimas või koguni tipsutamas, ei saa mõistlikust, tulusast ajakasutamistest juttu olla.

Noorte ring aga moodustab kõlblise õhkkonna. Seal ei leia lugupidamist noormees, kes pahedega uhkustab, toorelt ning ülbelt käitub, kaaslasi „vägitegudele“, „nahapeale-andmistele“ jne. organiseerib. Seal püütakse igapidi kultuursemale olukorrale ja kõrgemale astmele.

Püütakse välja juurida enese vigu, moodustada n. n. head seltskonda. Taltsutatakse end.

Kokku puutudes teistega õieti näeme, kes ise oleme, kas teistest maas või ees ja mille poolest. On võimalik enese isiku harimine.

Kõige esiteks — teada saada, mis enesele puudulikku, halba, parandustvajavat leidub.

2. Vastastikune arvustamine.

Kõige mõjuvam abinõu on omavahe-line vastastikune arvustamine, kuid selles oldagu aga ettevaatlik. Tullakse kokku ja võetakse üksteist kordamööda põhjaliku arvustuse alla. Igaüks ütleb, mis pahesid, vigu, eksimusi, lohakusi, inetusi, ebasüüdsusi jne. ta on oma kaasläse juures märganud. Ei ole kerge enesel pealt kuulata, sest meie ju peame end üsna veatuiks ja täiuslikkudeks. Laitus on valus — kuid ta on tulus. Iseennast ei tea hästi, ei näegi. Teised olgu peegliks.

Arvustus võib toimuda teatava kava järele. Näit. 1) Väli mus — riided, saapad — kas korralikult hoitud, puhas-tatud, üldine puhtus, liigutused, rüht, seisak ja kõnnak; 2) kohtlemine — kas on viisakas, teravate sõnade ütlemine j. m.; 3) isikliku elu korraldus — kuidas jaotab aega, kas

töötab ja jõuab edasi — milles, mis ta-kistused on edu saavutamisel; 4) vea d iseloomus — need on eelmiste alu-seks — kinnisus, lohakus, ülbus, kiu-sakus, hoolimatus, äkilsus (eriti see!), edevus (moenarrid) ja paljud muud; 5) ringi tegevusest osavõtmine ja tulemused seal töötades.

Nii igaüks saab teada, kuis tema teistele paistab.

Kava alusel võib koostada arvustus-leht, küsimustega, see paljundada ja anda liikmetele täitmiseks. Näit. võib nii korraldada, et kolm korda aastas saab iga liige tema kohta täidetud arvustuslehe — pattude registri.

Ja kes ei teeks pingutusi, ei vabaneda vigadest ja halbadest joontest!

Enese parandamine on võimalik. Pea-tingimus — tuleb tulselt, kirglikult tahta paremaks saada!

Tuleb mõelda, kuidas saaks paran-duda.

Vastastikune arvustamine jäägu ainult ringi enese tea-da.

3. Võistlemine enese parandamises.

On loomulik, et püüame end paran-dada. „Ma ei tee seda enam!“ seda lu-badust tuleb raudselt, küünthe- hammas-tega pidada.

Kirjutun enesele üles reeglitenä: 1) ma ei vannu!, 2) ei ttle halba, 3) lu-badused täidan, 4) ei hiiline, 5) võla maksan ruttu, 6) ei räägi halba ta-gaselja, 7) kas või näit. lihtnegi — puhastan saapad korralikult, 8) lasen juuksed kuklalt pügada, et üle krae ääre ei hiiliks, 9) astun tasa, 10) täidan võetud ülesanded jne..

Valin sõprade seast enesele salaja välja „võistlejad“, kes minust mõnes vooruses ees ja keda püüan ületada.

Näit. Kuusik on rõõmsameelne. Ta hea meeleolu on kui päikesepaiste. Rõõm on tema seltsis viibida.

Mina, kes kaldun süngusesse, püüan Kuusikust eeskujul võttes saada sama elavaks, heatujuliseks, nalja pilduvaks, et lust aga!

Pingutus kannab vilja. Muidugi täiesti teiseks isikuks muutuda on võimatu. Kuid enese isikut laiendada on võimalik. Olen loomult süng, kuid suudan olla ka rõõmus.

Sõber Jauram on alati väga korralikult ja puhtalt riides. Meeldiv.

Püüan samale voorusele.

Niiviisi ühelt üht ja teiselt teist joont eeskujuks võttes indlen ise neid nende paremustes ületada.

4. Enesekasvatustik kirjandus.

Leidub mõnigi hea raamatuke, mida tohiks soovitada. Nimelt mõned: V. Foerster — „Oska elada“, sama mehe „Elujuht“, Knigge — „Läbikäimisest inimestega“, Payot — „Tahte kasvatamine“, V. Reima — „Enesekasvatuse alged“, A. Kurvits — „Enesearendamine ja edasiõppimine“, A. Kallits — „Imelik mees Peeterson. Noore enesekasvataja pihtimused“ j. m. Mõnigi tera leidub, eriti mis puutub peenetes kommetesse, „Moodsa Elu Leksikoni“ köidetes. Ka seeriat „Moodsad eluraamatud“ võiks tuluga lugeda.

Sedalaadi raamatuid tohiks leiduda noorte ühingutel ja noortel enestelgi kodus.

5. Kõrge siht.

Püüdes paremaks saada, töötame kõrge sihi heaks. Mida paremad oleme, seda enam suudame enese ja teiste elu ilusaks ja heaks kujundada.

Kui iga eestlane „kõva mees“ on, siis kaalume võimetega üle kümne ja enamgi miljonilise rahvahulga riigid. Eestlasele on isiklik tublidus eesti rahva eluküsimus.

Seepärast — arendame küll oma põludu, aeda ja parandame viljaseemet kuid ärgem unustagem parandamast enese isikut, et me saaksime täiesti tublideks meesteks ja naisteks, kel selged elusihid, raudne tahtejõud nende teostamiseks ja seks vajalikud oskused, teadmised ja üldse hea elujuhtimine, mitte langev pahede küüsi, vaid viljakas väärtuslikum.
Mag. A. Kallits.

Polli põllutöökool.

Polli põllutöökool on alguse saanud 1919. a. Pärnu maavalitsuse poolt Pärnus avatud kaheaastase kursusega põllutöö talvekoolist. Järgmisel aastal on kool linnast üleviidud maale Polli mõisa, mis asub Pärnumaa kagupoolsel serval, 7 km Halliste raudteejaamast ja on loodusliselt kaunimaid paiku Eestis. Pollis on kool kujunenud välja tüübiliseks kaheaastaseks põllutöökooliks, mille juurde on hiljem asutatud kaks eriklassi, nimelt 1929. a. aianduse ja 1932. a. kodumajanduse eriklass.

Alalisi õppejõude on koolil viis, nendest kolm põllumajanduslike ainete õpetajat agronoomi, üks aianduse ja üks kodumajanduse õpetaja.

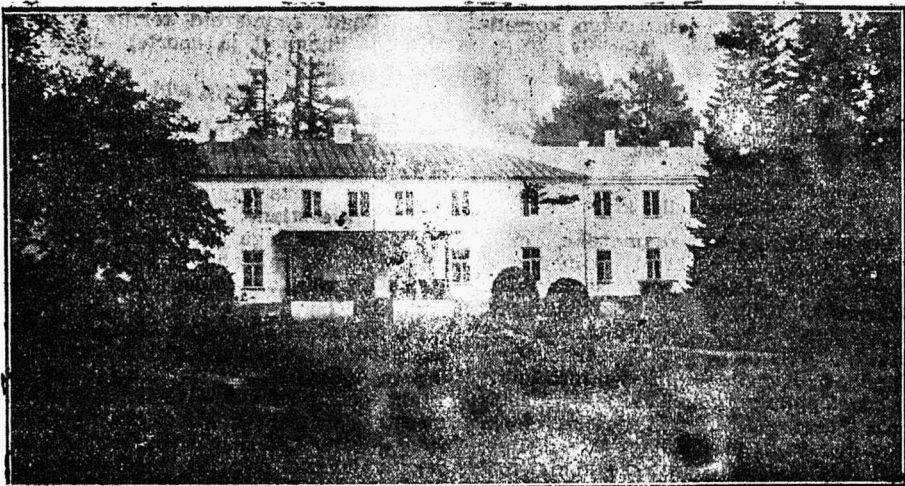
Harjutust tegelikkudes töödes võimaldab kooli juures Polli riigimõisa majapidamine. Mõisa majapidamises, mille üldsuurus 270 ha, sellest põllumaad 150 ha, on väljakujundatud harjutuse otstarbeks kõik tarvilikud majapidamise harud. Polli mõisa majapidamisele on 1929. a. juurdellõidetud veel naabruses asuva Morna mõisa süda suurima viljapuuaiaga Eestis (15 ha õunapuude all), mis pakub laialdasi praktiseerimisvõimalusi aiandust õppijale noortele.

Kaheaastase põllutöökooli ülesandeks on maanoortele anda majanduslikke teadmisi ja oskusi, neid ettevalmistada tegeliku põllumehe kutsele. Teoreetiline kursus kestab kaks talvet, mille jooksul käsitatakse järgmisi tähtsamaid aineid: põldtaimekasvatus, heinakasvatus, loomakasvatus, piimandus, maa-parandus, masinad-riistad, põllumajanduslikud ehitused, talukorrastus ja arvepidamine, ühistegevus, aiandus, meesindus, metsandus ja kodumajandus tütarlastele.

Rööbiti teadmiste õpetamisega toimub ka oskuste õpetamine mitmesugustel aladel, nagu karjatalituses, mees- ja naiskäsitöös, põllu- ja aiatöös.

Esimese talvekursuse lõpetamise järele lähevad õpilased suvepraktikale, mida on võimalik teostada kas koolimajapidamises, harjutustalus, või kodutalus. Viimasel juhul antakse õpilastele kooli järelevalvel täita mingi maa-majanduslik ülesanne. Koolimajapidamisse praktikale jääjail on võimalus saada talvel ülespidamist kooli poolt hiljem tehtava töö tasuks.

Teise talvekursuse lõpetajad võivad edukalt töötada kodutalus, pidada ise-

Polli põllutöökooli peahoone.

seisvalt talu, või edasi õppida kontrollasistendiks.

Kaheaastasesse põllutöökooli võetakse vastu mõlemast soost maanoori, kes lõpetanud algkooli. Õppetöö algus on 15. oktoobril.

Aianduse eriklass annab ettevalmistuse aianduse aladelt, mis tarvilik aednikele ja väikemaapidajatele. Kursus kestab ühe aasta. Talvel võetakse läbi ained teoreetiliselt, millele järgneb suvine õppepraktika Morna aiatalus, või soovijatele paremates kodumaa aiamaajapidamistes. Õpilastele, kes jäävad suvepraktikale Morna, võimaldatakse talvel prii ülevalpidamine kooli poolt. Aianduse eriklassis leiavad käsitamist õppeained: maaharimine, väetusõpetus, maaparandus, taimekaitse, puuviljakasvatus, köögiviljakasvatus, iluaiandus, aiamaajandus ja arvepidamine, plaanide joonistamine, mesindus, metsandus, ühiskonnateadus, väikeloomakasvatus ja kodumajanduslikud ained tütarlastele. Eriklasi võetakse vastu mõlemast soost algkooli lõpetanud. Õppetöö algus on 15. okt.

Kodumajanduse eriklassi ülesandeks on tulevastele perenaistele anda teadmisi ja oskusi lühikese aja jooksul. Kursus kestab ühe talve, mille kestel antakse peamiselt vilumusi ja oskusi perenaise kutsealal, kuna ainete teoreetiline õppus käib sellega käsikäes.

Käsitamist leiavad: söökide valmistamine, pesu õmblemine, kangaste ja vaipade kudumine, veisekasvatus, väikeloomakasvatus, piimandus, aiandus, ühiskonnateadus ja arvepidamine. Õppeaeg kestab 1. nov. kuni 1. maini. Suvel võimaldatakse soovijale aiapraktikat.

Õpilastele on kooli juures korraldatud ühiselumaja, kus leiduvad vajaliku mõõblika varustatud toad kahele kuni kolmele õpilasele, ühisköök, söögisaal ja muud tarvilikud kõrvalruumid. Ühiselumajas elades tuleb õpilastel tasuda vaid toitluse raha, mis on keskm. 9 kr. kuus. Korra järele ühiselumajas valvavad õpetajad.

Õpilaste elu koolis aitab mitmekestada õpilas- ja vilistlasühing „Vagu“, mille ümber koondunud kooli lõpetajad, õpilased ja õpetajad. Ühingu tegevus toimub toimkondades, milledesse koondunud õpilased vastavalt nende erihuvidele. Teovõimsamatena esinevad referaat-, peo- ja spordi-toimkonnad. Esimene nendest korraldab referaat- ja vaidlusõhtuid nädalas vähemalt ühe, kus igal õpilasel talve jooksul on võimalik ettekandega esineda ning koosoleku juhatajaks ja protokollijaks olla, teise ülesandeks on peo korraldamine kooli aastapäevaks, kuna kolmanda tegevus avaldub tavaliselt võimlemisharjutuste, mängude ja spordivõistluste korraldamises.

Agri. O. Peerna.

Tuhat ükssada kilomeetrit Eesti filmi.

Saare maanoored sõidavad kongressile! Oma 400 km. Kuressaarest Arkanasse. Selle maa katmiseks otsustati palgata veoauto, sest sõitjaid oli üle kahekümne tublisti.

Hommiku vara sõideti Kuressaarest välja. Kui kellestki tuli mööda sõita, siis tegi auto piuks, piuks piuks. Ikka niikaua, kui hobune ise märkas, milline vaenlane talle järele trügib. Inimestega oli lugu pahem, kuid viimaks tegime leiduse, kui keegi juhtus ees olema, siis karjusime kooris, et õhk värises.

Kuivastes ülesõidul saime autoomaniku kätte. Räägime, et teil igati kanti kena auto, aga puudub pasun, sellane piuks-piuks-piuks plamteerib meid suurel maal päris ära. Ega autoperemees kehv vend polegi, annab kohe uue, mis ammugi kraamikastis varuks. Hiljem monteerib juht selle — ja siis algab alles sõit, sest meil on nüüd uus pasun! Saabume Kuusiku katsejama. Vaatame karjakopleid, väetus- ja kesaharimise katseid. Sealt siirdume Kehtnasse. Õpilased on lahkunud suvepuhkusele, peetakse võidupüha, vaatame aedu, suurepäraselt kasvuhoonet, kus valmivad viinamarjad. Kehtnast läheb sõit Järvamaa poole. Tahame jõuda Wodjale, aga näe, ei jõua. Päike veereb ja meie õppereisi juhi veri on ikkagi paksem kui vesi, sest tema õde elab Türi lähedal. Ööbime oma inimeste juures. Hommikul kui päikene tõusnud „harvendame“ oma habemed. Riietume pidulikult, sest täna on ju kongressi päev Arknal, kuhu sõidame peale hommikueinet. Paides on väike peatus, käime Vallimäel. Konstaabel märgib üles autonumbri. Ambla alevisse jõuame võidupüha paraadi ajaks. Teel peatume veel Imastu invaliidide kodus. Hakkab sadama, autojuht lisab gaasi, aga sadu muutub üha tugevamaks. Kerime presendi üle pea. Auto kihutab suure kiirusega vihmast libedat teed. Tagapool istujad on üleni valged peene pori korruga, mida alt ülesse udustub. Jõuame Arknale. Kerime lahti oma lipu ja viime kongressi saali. — Soojad käepigistused, ja asume kongressi pidama, mille lõpetame järgmise päeva lõunaks. Pärast kooli majapidamise vaatamist, mis väga palju huvi pakub, eriti palju vajalikke konkse ja vigureid on õpet. Masin-

gul. Ta on meisterdanud aidasulase, mis poissmeestele mõnes suhtes on naise eest; aitab koti selga ja hoiab vilja kallates kotisuu lahti. Siis veel kännukiskumise ja puujuurimise riistad pakuvad palju huvi. Puutöökojas on hr. Masingul sadat sorti sõlmi, mida ta kõike hea eduga nõõritöö juures poistele õpetab.

Ruttame Arknalt ja jõuame Toilasesse Pühajõe kaldale. Suvitusrajoon. Maastik on oivaline: mäed, orud, metsad, viljapõllud ja meri. Kõiki seda valitseb suurepäraselt Oru loss. Meiega matkab kaasa üks Lõuna-Eesti tütar. Ta oma elus pole kunagi veel näinud merd. Mere kohin kisub ta lainetes, kuhu ta poolest põlve lainetest uhutult, vete kaugustesse vaatama jääb. Imestame meie, saarlased, kes me iga sammuga kohtame merd. — Ta seisab, vaikib, kuulab lainete kohinat. Kahju on tal lahkuda merest. Veel kaua istub ta mere veerel kivil. Mida mõtles see maisamaa metsade laps mere kaldal? Ei tea.

Ööbime jällegi küünis, iga üks omaette kerra tõmbunult. Hommikul peseme Pühajõe allikal silmi ja sõit läheb edasi Narva poole. Päite kõrgel kaldal peatame auto; oivaline vaade avaneb siit merele: üleval kalda veerel rebib meid terav meretuul.

Vaivaras vaatame Niglas väiketalu, mis saarlastele palju eeskujtu pakub. Kui saarlased uhkustavad oma kiviste põldudega ja ikalduse maa süüks ajavad, siis paneb imestama see kunst, kuidas hra Niglas kasvatab suurte kivilahmakate all toredaid kartuleid ja ilusaid juurviljasid. Ja kari, sead, hooned — kõik on nii kenad. Inimesed on armsad ja suure vaimustusega oma töö juures. Kahju on lahkuda sellest talust. Ei oska kuidagi tänulik olla siit saadud muljete eest. Külastame veel kirjanik Ruttot talu, kust oma me paremaid muljeid ja veel tervet rida eeskujtu-talusid Vaivara ümbruskonnas. Lõunaks oleme Narvas. Läheme einetama söögimajasse, kuid pika ootamise järele tüdineme, sest võõrastemajapidaja nähes suurt hulka söõjaid tulemas, jooksis vist metsa härga maha lööma. Pole parata, osa meist kartuses, et portsjonid pisikeseks jäävad, lähevad uut söögimaad otsima. Kui rin-

Saare maanoored esimeselt maanoorte kongressilt lahkudes.

naalune tahe, siis jätkame matka Eesti-Vene piirile, sest tahame ju näha, kus lõpeb me kodumaa ja algab suur Venemaa. Piiril on piirivalvur, kes annab seletusi ühe kui teise küsimuse kohta. Eestil on aed ja väike madal värav, venelasel pole aga aeda, vaid selle eest kolm kõrget väravat! Üks uhkem kui teine. Ööbime Iisakus konsulent E. Martini isakodus. Öhtul külastame Martini abikaasa sünnikohta, kus saarlastele saab osaks südamlik vastuvõtt. Pererahva lahkusel pole piiri. Südaöösel joomete teed, peremees Ed. Kreeman deklameerib meile oma sepihitsetud luuletusi ja lõpuks õnnistab meid kümme küllastajat oma luuletuskoguga. Kui lahkume, siis laulame puhkava viljapõllu häres — „aeg kaob kiirelt“, — Öökorterisse marsime sisse „See Saaremaa on väike maa“ — lauluga. Tuju on kohe nii hea, et magamisest ära räägi. Aga eks uni tule oma aja pärast, ja tulebki.

Kui öeldud Peipsile hüvasti ja Lõuna-Eesti tütrele nägemiseni, sõidame Kuremaa karjaasjanduse kooli, et vaadata kooli ja riiklikku seakasvatuse

katsejaama. Katsejaama juhataja hra Voltri on mees, kes oskab minu arvates ka surnuile sea vaimu külge pookida, oma huvitava jutuga ja nii see sündiski siin. „Sea vaimuga“ saadeti meid Kuremaalt välja, ja kui Saaremaal üksteisest lahkusime, siis saatsime üksteist selle vaimustusega. Unustamata oli vaade Laiuse mäelt, 144 m. üle merepinna. Kauged siniavarused avanevad vaatajale. Peatame auto, et nautida toredat vaadet. Põltsamaal vaatame puukooli ja punst karja. Viimane peatus on Kurgja-Rungjal. Vaatame parimat maakarja Eestis, joomete hõbekannust kalja ja soovime peremehele veel suuremat edu maakarja arendamistöös. Hra Rungi käes on praegu põllutöministeeriumi rändauhind paremale maakarjakasvatajale — suur hõbedast veinivaat, mida viis aastat tuleb kaitsta. Olgu tähendatud, et ta hõbekannu kaitstes kolm aastat ja sai nii jäädavalt omale. Vaikides päid paljastades sammume Wändra metsa C. R. Jakobsoni kalmule. Tütarlapsed asetavad kalmule lilli. Seisame hetke vaikselt palves. Siis teatab õppereisu

juht konsulent A. Kaal, et oleme saavutanud oma lõppsihi, oleme näinud kalmu, kus puhkab see mees, kes ütles: „Ole ise mees“, ja kes süüitas Eesti rahvale tungla pimedas öös. Nüüd

võime jälle rahulikult minna oma kodusse ja alati omale eesmärgiks saada seda suure juhi kustumatut lauset: „Ole ise mees!“

O. Kolk.

Varakevadel Sallas.

Seda ilusat küla peaks ise nägema. Jõudsin siia „suurimal sõnnikuveo hooajal“. Koorem koorma järele liikus mööda nõörsirget maanteed — mida mõlemalt poolt palistavad talud ja aiad — mäeveerseile põldudele. Hõbepajusid teeveeres haruldasi hulki, majad sügavate õlgkatustega ning üle kõige helkiv suvipäike — see oli lausa suule.

Ei kuskil mujal meie mandril (küll aga saaril) ma pole kohanud nii iseloomustavalt ning kõitvamalt külla hinge, seda ubast külla soojust, kui kohtan siin. Talu on külj-külje vastas taluga. Vaid puud ja aiad — ikka jälle need ilusad hõbepajud (— eritlevad ühe talu hoonete sagara teiest. Nende puude varju peidetuna ei tunne keegi end liig jalus naatreile, kuigi ollakse üksteisega vahetus läheduses. Enamik talusid asuvad maanteedest veidike eemal aias, üks lähemal teele, teine kaugemal. Nii tekib mingi harmooniline, sundimatu paigutuse kunstipärarus.

Üheühtpoolt sügavana n. ö. küllalik, mõjub too asula siiski kuidagi pühapäevlikuna, mingi hommikumaise linna varjundiga. Palju aitab selleks ilminguks kaasa küllavaheulatusel nõörsirge, korralik, väikelinna tänavat meenutav kivitee ning küla rikkalik puestee.

Selle asula, maale omase hingestatud väljumusega kooskõlastub elanike iseloom. Elatakse külj-külje vastas füüsiliselt paigutuselt, ja ka — hingeliselt. Küllalt iseloomustav selles on kohaliku kontaabli jutustus nende ridade kirjutajale: „Salla-rahvas on kõik läbi ja läbi sugulased, üdseist aegadest saati. Ollakse põliselt üksteisega läbikasvanud, kuna enamik perekondi on elanud siin juba 150—200 aasta vältel läbi mitme põlvkonna. Ollakse sugulased, ja sellased, kes omavahel ei tunnista ühtki tüli. Satuvad, näiteks,

mõne talu loomad kogemata teise talu ristikusse, või viljapõllule, kas arvate, et siis too teine talumees tuleb ja kutsus mind tegema protokoll. Ei, seda pole veel juhtunud! Kuid asjast saadakse üle palju hõlpsamalt. Nimelt, too teine talumees — et esimesel poleks piinlik — ajab ka oma loomad, juba meeeldi, tolle esimese põllule ning — nüüd on mõlemad ühesugused kahjukkannatajad. Ja asi lõpebki nõnda!“

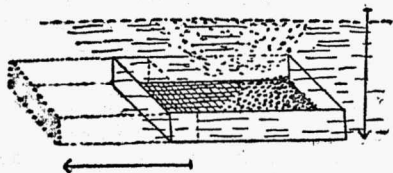
Ka küla noorperes koheldakse üksteist südamlikkusega — samuti ka võõraid. Ollakse siigavalt seesmiselt kasvatatud ja omatakse haritud inimese sundimatut tagasihoidlikkust. berküla Kadiküla noorte puhul. Vii-Sama nendin rõõmsalt ka Salla naamased kaks küla on oma hingelt ja loomult niivõrd sarnased, et see tükike lagedat välja, mis neid teineteisest eraldab, ei suuda neid siiski lahutada. Ka valmiselt mitte. Kuulutakse ühte valda ja ühisesse organisatsioonesse, milliseid kohapeal on õige rohkelt, ja millest osavõtt elav.

Jaaniõhtul mulle jutustas üks kohalike abituriente, et nende ühisele jaanitulele-võidutulele pole pandud välja varem mingisuguseid mütürlehti-kuulutusi, kuna lähitümbruses igas majas leidub keegi, kes kuulub kuhugi organisatsiooni. See oli tõeline rahvapidu. Võib-olla, et sellele organisatsioonide ja nende juhtide viljelemale tegevusele vastastikuse kasvatamise põhimõttel lähitümbruse külanõored võignevadki oma seesmise haritluse, niihästi neid kui noormehed. Külanõorte killas olles pahatihti esineb nähteid, mil noormehed neidude juuresolekul peavad otse auasjaks pilduda nende pihta läägeid kahemõttelise ja nilbusi. Salla ja Kadiküla noorte killas ma pole seda kohanud. Kuid tervet värsket rõõmu ja vallatust on olnud alati.

Rob. Grauberg.

Õunapuuseemnete kogumine.

Nagu kõigi seemnete — nii tuleb ka õunapuu seemne kogumisel tähendada, et see oleks täiesti küps. Ei ole õige, kui õuntest, mis puu liigse koormatuse ehk kahjurite tegevuse tagajärjel enne loomulikku valmimist puust langenud, seemet võetakse — olgugi, et seeme pruunistunud — kuid see pruunistumine on enneaegne. Säärasest seemnest kuivades jääb järele kesta sisse ainult nõrk tuum. Selle tagajärjel, et toitkude vähene, ei suuda idu juurtoitmisele üleminekuni vastu pidada ja närbub — ehk annab jõuetu taime.

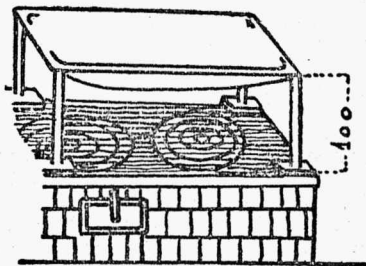

Joon. 1. Seemnete puhastus vee abil.

Nii on esimeseks tingimuseks, et õun, kust seeme võetakse, olgu küps. Et aga seemne täienemine veel pärast puust eraldamist viljas asuvate toite- ahlade arvel edasi kestab — siis peaks seeme vilja lagunemiseni viimasega ühte jääma. Metsõunapuu õuntega on see täiesti läbiviidav. Tarbe- õuntel tuleks aga südamikud vastava toruraua abil välja pista — korvidesse koguda — iga sort eraldi — ja jahe- dasse kohta asetada (jahedus hoiab ära vilja liig kiire lagunemise.)

Lagunemisnähtuste esinemisel tulevad ühesordiliste õunte südamikud asetada nõusse, kus nad puunua ehk lihtsalt käega ettevaatlikult purustatakse. Jääk asetatakse sõelale, kust seeme läbi ei lähe ja eraldatakse seeme jäänustest järgmiselt. Sõel kastatakse esialgu pooleni vette — tõstetakse välja — ning märgunud puder hõõrutakse ettevaatlikult, seemet vigas- tamata sõelal läbi. Siis vajutatakse sõel järsku sügavale vette — vilja puder — seemnekambri seinad ja ker- ge, väärtusetu seeme jääb vee pinnale ehk vette hõljuma — kuna raskem väärtuslik seeme sõelale tagasi langeb. Nüüd tõmmatakse sõel järsku alt ära — kuna jooksev vesi jättes ära viib (joon. nr. 1). Võtet paar kolm

korda korrates jääb järele puhas see- me. Sellele järgneva kohe aeglane seemnekuivatus — mis esialgselt toi- muv väljas tuule ja päikese käes — laudadel õhukese korrana, vahetevahel segades, kuni seemneid ümbritsev vä- line niiskus kadunud. Siis algab täie- lik, aeglane kuivatus vastavale raamile kinnitatud hõredal riidel, alt tuleva soo- jusega, harilikult pliidi kohal, mille rauad siis kestva, nõuga tule mõjul 1. m. kõrguse (joon nr. 2) raami all, ühtlast nõrka soojust annavad. Kui- vatus sündingu pikkamisi, 2—3 päeva jooksul — ning seemet olgu riidel ühe- kordselt. Ainult pikaldane soojus suu- dab seemnest läbi tungides selle niis- kuse alla viia ja ühtlustada nii sise- kui ka väliskihtes. Kiire kuivatus viib seemne väisosa niiskuse küll ki- resti alla, kuna sisekihtide niiskuse aja lühesuse ja ka väliskihtides, eriti ko- resolevate õhuvauste, tugevas soo- juses kokkukuivades poolsulgemise ta- gajärjel peaaegu endiseks jääb — seal aegamisi väliskihtidele edasiandudes niiskub kiirelt kuivatatud seeme ka siis uuesti, kui ümbrus kuiv on.

Joon. 2. Seemnete kuivatamine.

Õieti kuivatatud hea seeme tundub kuivana aga raskena — on siledakoo- reline, külgedelt ümarik — kuna noore ja ülekuivatatud seemne kest on kip- ras, küljed ning tuum tundub kekast lahus olevana. Kuivatatud seeme ase- tatakse erisortide järele õhku läbilask- vasse kottidesse — segus kuiva liivaga 1:2 vastu. Liiv ei tohi aga liiga kuiv olla, nii et ta ka seemnes leiduvat va- jalikku niiskuse endasse ei imeks. Kot- tikesed pannakse kuiva õhuga jaheda- poolsesse ruumi lakke rippuma — kuhu hiired ligi ei pääseks. J. Palk.

Seente tarvitamine ja alalhoid.

Kuigi seened ei ole mitte eriti väärtuslik ega toitev saadus, tarvitame meie neid siiski meeeldi ja püüame ka talveks alalhoida, kuna nad toovad meie toitmisel meeldivat vaheldust. Seentes leidub ka teatud hulk toitaineid, valke ja süsivesikuid, kuid organismis saavad nad halvasti ära tarvitatud, sest seened sitked ja limased kiud on raskesti seeditavad. Sellepärast, vaatamata nende meeldivale maitsele, pole soovitatav anda neid haigetele. Seente toiteväärtus tõuseb nende valmistamise viisist, samuti ka juurde lisatud ainetest.

Üldiselt kergemalt seeditavad on hästi peeneks hakitud või läbi lihamašina lastud seened. Suurte tükkidena toiduks tarvitatud seened seeduvad halvasti. Samuti on ka vahe tunda mitmesuguste seente sortide tarvitamise juures, näit. sitked kukeseened kasutatakse organismis halvemini ära, kui õrnad pilvikud.

Seente valmistamise viise on mitmesuguseid. Harilikum neist on **seene kaste**, mida meie heameelega sööme värske kartulitega. Talveks hoitakse harilikult alal soolatud seeni. Selleks tuleb seeni keeta, mitu korda külma veega loputada ja vajutis alla panna. Siis asetada neid puu- või savi nõusse, vahele puistates soola. Puhta riidelapiga katta ning vajutis peale panna. Teine võte — keedetud, loputatud seeni panna nõusse ja peale kallata keedetud jahutatud soolvett, mille valmistamiseks võetakse 1 kg soola 10 lit vee peale. Peale panna vajutis. Alalhoida jahedas kohas. Enne tarvitamist tuleb soolatud seeni leotada või koguni keeta. Tarvitatakse neid samuti kui värskeid seeni.

Võib ka toored (keetmata) seened soolata. Selleks peavad kõik seened hästi valitud ja terved olema. Seeni tuleb puhastada, laotada nõusse soolaga vaheldamisi ja vajutis peale panna. Võib ka soolvett neile peale kallata. Sääraselt soolatud seenteks kõlbavad kõige paremini meie kuusesened.

Mõned seened, eriti puravikud maitsevad hästi ja hoiuvad alal kuivatatud kujul. Tuleb võtta mitte väga suuri, ussitamata seeni, tükkideks lõigata, esiti nõrgemas ja pärast järjest kuumemaks minevas ahjus kuivatada, ehk neid nõõri peale ajada ja päikese käes

kuivatada. Enne tarvitamist leotada väheses vees 12—24 tundi — hakkida peeneks, sama veega keeta ja lisada supile või kastele. Kuivatatud puravikke võib ka peeneks pulbriks tampida, mis toidu juurde lisatuna annab sellele hea, omapärase maitse.

Seene kaste. Keedetud, hakitud seened praadida kuubistatud peki, rasva või võiga, lisada juurde sibulaid. Lõpuks lisada jahu tummi ja hapukoort. Maitseks pipart ja peenendatud tilli lehti.

Seene supp. Keedetud, hakitud seeni praadida peki või võiga, lisada sibulaid ja läbi hautada. Lisada vett ja kartuli lõigud. Keeta pehmeks, siis juurde lisada jahu tummi, soola, peenendatud tilli lehti. Enne lauale andmist segada lisaks hapukoort.

Hautatud seened kartulitega. Seene tükid praadida peki või võiga, lisada, juurde puhastatud, viiludeks lõigatud kartuleid, lisada tarviduse järele vett, soola ja pipart. Hautada kuni kartulid pehmed. Juurde segada kõvaks keedetud, hakitud mune, tillilehti, hapukoort, kõik hästi läbi segada ja lauale anda.

Seened munadega. Hakitud seeni läbi praadida kas peki või võiga, lisada lahtiklopitud mune ühes piima või tomaadi püreega. Läbi keeta. Lauale anda kartulitega.

Kartulipuder seentega. Seene tükid läbi praadida peki, rasva või võiga, segada ennem valmiskeedetud kartulipudrugaga. Keetes lisada peenendatud tilli või peeterselli lehti ja sibulaid. Lauale anda pruuni võiga või tomaadi kastmega.

Kotletid seentega. Läbi masina lastud seeni praadida rasva või võiga, lisada ennem valmistatud kotletiliha massile ja praadida. Võib ka puht seene kotlette teha, siis tuleb lisada keedetud ja peeneks riivitud kartuleid.

Seentega täidetud tomaadid. Tomaadidel lõigata ära ülemine äär, õõnestada, täita peenendatud praetud seentega, milledele lisatud sool., pipar, riiwieb ja tillilehti. Iga tomaadi peale panna või tükk, asetada pannile, küpsetada parajas ahjus. Lauale anda kartulitega ja tomaadi kastega.

Marineeritud seened. Tarviduse järele võtta vee hulk, keeta läbi, pipar, loorberi lehed, nelgi, sinepi tera, sibulaga. Seista lasta sissetõmbamiseks

üleöö. Lisada maitse järele äädika-essentsi, soola ja veidi suhkrut. Ilusad, noored seemned ära keeta veega, loputada külma veega, panna eelpool nimetatud marinaadi sisse, läbi keeta. Panna savi või klaaspurki, siduda. Talvel tarvitada salatina.

Seene salat. Keedetud, viiludeks lõi-

gatud seentele lisada viiludeks lõigatud hapukurki, keedetud külmi kartuleid, peeneks hakitud sibulaid, pipart, soola, äädikat, veidi suhkrut — läbi segada hapukoorega. Lauale anda salatina lihasöökide või keedetud kartulite juurde.

V. Tuuts.

Kodujänestekasvatus maanoorteringsi töökavasse.

Maanoorteringsi mitmesuguste ülesannete kõrval tuleks praegusel hetkel erilist tähelepanu pühendada ka kodujänestekasvatuse tööettevõtte teostamisele.

Miks kodujänestekasvatuse

tööettevõttele peaksime praegu andma maanoorte ringis erilise tähelepanu, selleks on olemas ka põhjusi. Nimelt maanoorteringsi liikmetel on kõige kergem alata tegutsema kodujänestekasvatamisega sügisel, kuna siis on hõlpsam saada töumaterjali ja loomi kodujänestekasvatusele alguse panemiseks.

Noor kodujäneste kasvataja.

Kui noorteringsi liikmed tegutsevad kodutalus mõne loomakasvatuse alaga, siis on selleks väga kohane valida kodujänestekasvatus, kuna 1) kodujänestekasvatus on talus iseseisva kõrvalalana ning noor ei ole segatud omaette kodujäneste kasvatamisega üldistesse majapidamise korraldustesse; 2) kodujänestekasvatuse ettevõtet on loomakasvatuse aladest kergem teostada, kuna ettevõtte ei nõua eriti suurt kapitali ega

töökulu; 3) kodujänestekasvatus on praegusel silmapilgul ka majanduslikult tulus, kuna siseturu nõudeid ei suuda me omamaa toodang veel rahuldada ja iga aasta olemasoleva sunnitud ligi kolme miljoni krooni eest jäneste nahku sisse vedama; 4) kodujänestekasvatus on noorteringsi liikmetele ala, kus noor saab omal jõul läbiviia mitmesugused tootmise, kasutamise, turunduse ja arvepidamise ning tasuvuse arvestamise astmed ja 5) kõige selle juures on see ala uus, igapäevasest erinev ning huvitav ja ka omajagu tasuv ettevõtte.

Kuidas organiseerida kodujäneste kasvatamist.

Tahame, et kodujänestekasvatuse mõne ringi algatusena liikmete juures õnnestuks, siis tuleb see läbiviia kavakindlalt ja kogu kodujänestekasvatuse ettevõtte teostada ringiliikmete seas võistluspõhimõttel. Noored kodujänestekasvatajad võistlevad oma „kodujänestekasvandustega“ ning iga aasta hindamiskomisjon hindab ja otsustab erapooletult tehtud töö tulemusi, kus parem töötegija, leiab ka väärikama tunnustuse ja lugupidamise nii oma kaasnootes kui ka vanemate inimeste seas.

Ringi liikmed võivad kodujänestekasvatuse tööettevõttega alata tegutsema, kui on tööst osa võtnud vähemalt kolm liiget, kes omavahel võistlevad. Ei leidu aga ringis kolme osavõtjat, on siiski liikmeid, kes sellel alal tahavad tegutseda, siis tuleb ühendust luua kohaliku maatulunduskonsulendiga, et võistelda oleks võimalik teiste ringide liikmetega konsulendi tegevuse piirkonnas.

Põhinõudeid kodujänestekasvatamise algamisel.

Et kodujänestekasvatajatel edaspidine töö ja tegevus õnnestuks, siis sellega

algamisel tuleb seadida põhinõudeks, et enne kui muretse da jän esed, olgu liikmel valmistatud loomade jaoks puurid ning kindlaks määratud tõug, millega ta tahab tegeleda, et kas muretseb enesele Sinsilla-, Havanna-, Belgia hiid- või rex-jäneseid.

Kodujäneste puuride valmistamine on niivõrd lihtne, et iga maanoor tuleb väga hästi sellega toime.

Kust saada juhtnõore ja tõumaterjali.

Kuna kodujänestekasvatus on uus ala ja ka majapidamistes puuduvad vastavad teadmised kodujänestekasvatamise alal, siis on esimeseks mureks, et kust saada vajalikke juhtnõore tegetsemiseks.

Esiolgu vajalikke juhtnõore põhimõtete selgitamiseks ja ülevalaete saamiseks võimaldab „Kodujänestekasvatuse tööjuhis“, mida võimalik saada Põllutöökoja nõuandetalitusest kümne sendi eest, adr. Tallinn, Pikk tn. 40, Põllutöökoja. See tööjuhis annab algajale ringi liikmele üldjuhtnõõrid kodujäneste pidamisest, sealt

leiab ringi liige ka vastavad mõõdud ja näpunäited talve- ja suvepuuride ehitamiseks ning see vihik on ühtlasi ka liikmele arveraamatuks, päevaraamatuks ja igasuguste ülestähenduste tegetsemiseks, mis vajalikud, et edukalt võiks kodujäneseid pidada. See vihik võimaldab ka tasuvuse arvestused läbiviia ja selle alusel toimetab hindamiskomisjon osalt ka ettevõtte hindamist.

Edaspidi tuleks juba täielikumaid teadmisi hankida J. Aamisepa „Kodujäneste-pidaja käsiraamatust“.

Tõumaterjali muretsemiseks tuleb ringi liikmetel pöörata Eesti Lamba- ja karuslooma kasvatajate Seltsi poole, Tallinn, Pikk tn. 40.

Kuna augusti-septembri kuul on kõige soodsamatel tingimustel võimalus saada tõuloomi, siis tuleks ringi liikmetel lähemal koosolekul juba kaaluda küsimust, kas mitte võtta ka töökavasse kodujänestekasvatamise tööettevõttega tegelemine, kuna see on üks hõlpsamini teostatavaid koduseid ülesandeid loomakasvatuse alal.

Agr. End. Vint.

Esimesel üleriiklikul maanoorte kongressil vastuvõetud põhimõtted.

1. Maanoored organiseeruvad selleks, et koondumise teel luua soodsamaid võimalusi eneste vaimsete ja oskusliste võimete täiuslikumaks väljaarendamiseks ja silmaringi avardamiseks.

2. Kui maanoorte senine töö on piiratud peamiselt tänaste ülesannetega, praktiliste oskuste omandamisega ja organiseerimisega, siis edaspidi haaraku maanoorte-liikumine ka kaugemaid tähiseid, mille poole alaliselt püüame, mis jääb ühiseks sihiks ka järeltulevatele põlvedele, mis kasvatab vaba rahva iseloomu, ühist maailmavaadet, kultuuri, traditsioone ja rahvustunnet.

3. Maanoorte organisatsioonides tegetsemine ei ole sihiks omaette, vaid abinõuks, et äratada suuremat huvi ja sügavamast armastust maatulundusliku kutseala, kodu- ja maaelu vastu, aidata mõjuvamalt kaasa maaelu kultuurilisemaks muutmisel, põllumajanduslike ja kodumajanduslike teadmiste ning oskuste omandamiseks

ja levitamiseks, kasvatada endid teadlikkudeks, kehalt ja vaimult terveteks, iseseisvateks, algatusvõimelisteks ja vastupidavateks teoimesteks ja hoolitseda selle eest, et kasvada ausateks, ustavateks ja aktiivseteks ühiskonna liikmeteks ja riigi kodanikkudeks.

4. Kohtadel toimub maanoorte organiseerimine kas iseseisvate noorte organisatsioonidena, mõnede ülemaaliselt tegetsevate noorsoo organisatsioonide osakondadena või kohaliste seltskondlike organisatsioonide osakondadena, mis registreeritud ülemaalse Maanoorte Ühenduse Sekretariaadis, Põllutöökoja juures.

5. Maanoorte organisatsioonide tegetvuse koordineerijaks ja ühtlustajaks kohtadel on maanoorte kohalik usaldusmees ühenduses Põllutöökoja kohaliku maatulundus-konsulendiga. Ühes jaoskonnas võib tegetvuse tarviduse korral mitu usaldusmeest.

6. Maanoorte kohalikuks usaldusmeheks on mõni ringivanem või organisatsiooni juht, vanem noorte tööst huvitatud seltskonnategelane, kooliõpetaja või mõni kutsehariduse osaliseks saanud kohalik tegelane. Ka võib usaldusmehe ülesandeid otseselt täita kohalik Põllutöökoja maatulundus-konsulent.

7. Maakonna piirides moodustavad maanoorte organisatsioonid maakondliku maanoorte ühenduse. Maakondliku maanoorte ühenduse ülesandeks on maanoorte organisatsioonide tegevust teatud maakonnas kooskõlastada ja ühiseid ettevõtteid läbi viia. Juhtudel, kui maakond ei moodusta maanoorte organiseerimise töö seisukohalt küllalt ühtlast tervikut, on mõeldavad ka vähemad, teatud suurema piirkonnaga maanoorte ühendused.

8. Maanoorte organisatsioonide töö ühtlustajaks maakonna või teatud suurema piirkonna ulatuses on maakondlik maanoorte usaldusmees eriteadja, kes töötab lähidas kontaktis maakondliku maanoorte ühenduse juhatuses ja Põllutöökoja maakonna maatulunduskonsulendiga, kui usaldusmehena ei tegu teine maatulunduskonsulent ise.

9. Maanoorte organisatsioonide ühendavaks üleriiklikuks keskkohaks, kes tegelevad maanoorte liikumise põhimõtete kohaselt, on Ülemaaline Maanoorte Ühendus, mis töötab Ü. M. Ü. kongressi poolt ülesseatud ja heaks kiidetud põhimõtete ja juhtnõuete järel, mis Põllutöökoja juhatuses ja direktori poolt vastuvõetavaks peetud.

10. Maanoorte organiseerimistöö ja tegevuse juhtimise tegelikuks üleriiklikuks keskkohaks on Ülemaaline Maanoorte Ühenduse sekretariaat, maanoorte sekretär-eriteadja juhtimisel koos Põllutöökoja nõuande talituse juhatajaga.

11. Põllutöökoja juures asutatud maanoorte organisatsioonide keskkomitee on ellu kutsutud selleks, et luua ühendust kõikide noorsoo ja seltskondlike organisatsioonide ning keskasutustega maanoorte töö kooskõlastamise ja ühtlase juhtimise mõttes. Keskkomiteesse kuuluvad organisatsioonide ja asutuste esindajad, kes tegelevad maal asuvate noorte organisatsioonide töö ja tegevuse juhtimisega. Keskkomiteesse kuuluvad ka Ülemaalisel Maanoorte kongressil valitud esindajad.

12. Ülemaaline Maanoorte Ühenduse kongress on organiseeritud maanoorte

kõrgemaks tahteavalduse instantsiks ja põhimõtete ning töötähiste püstitajaks.

Kongressi liikmeteks on kõik maanoorte organisatsioonide keskkomitee liikmed, kaks esindajat igast noorte organisatsioonist, mis registreeritud Ülemaalise Maanoorte Ühenduse sekretariaadis.

13. Maanoorte kongress pöörab Põllutöökoja poole palvega, et Põllutöökoja hangiks vastavate ministriametite ainelist toetust maanoorte liikumisele, mis võimaldaks väikese tasu maksmist maanoorte laiema piirkonna juhtidele-assistentidele, kogusummas 1000 krooni ulatuses.

14. Kongress peab soovitavaks, et kohapeal algaks maanoori organiseerimise ka need kohalikud maatulunduskonsulendid, kes seda senini veel pole teinud.

15. Maanoorte kongress palub pöörada Põllutöökojal vastavate ametiasutuste poole mõjutustega, et algkoolis ärajäävate võõrkeelte asemel võimaldataks õppida põllumajanduslikke aineid.

16. Kuna maanoorte liikumine on järeelkooliks algkoolile, siis leiab maanoorte kongress loomulikuna, kui algkooli ja ka täiendus- ning kutsekoollide õpetajad võtaksid osa aktiivsemalt maanoorteritingide tööst ja tegevusest ning iga kooli ringkonnas tegutseks vähemalt üks maanoorteriting.

17. Maanoorte kongress leiab tähtsaks ja vajalikuks maanoorteritingide töö seisukohalt, et algkoolidelt ei võetaks ära kooli maid ega kooli aedu, vaid algkoolide juurde tulevad rajada kooliaiad, et algkoolis õppides oleks võimalus noortel juba varakult õppida mitmesuguseid algmõisteid aianduse alal.

18. Maanoorteritingid püüdku koondata edaspidi enese liikmeteks võimalikult rohkem nooremaid liikmeid, algkooli lõpetajaid.

19. Maanoorteritingi liikmeid arendatagu ringivanema juhtimisel ühiselt kooskõlpsuse ja kodutalus läbiviidavate ülesannete kaudu.

20. Maanoorteritingi töökavad olgu mitmekesised ning ringiliikmete ülesannete valikul olgu põhimõtteks tulukus, uudsus, taotlema õpetlikku ja kasvatustlikku sihti ning olgu jõukohane liikme vanusele, soole ja arenemisastmele.

21. Edaspidi tuleb enam tähelepanu pühendada maanoorteritingide töökava-

des rahvusliku-kultuurilise kodu loomisele isikupärasuse rakendamisega maakodusse, andes suuremat tähelepanu nais- ja meeskäsitöö, kodu korralduse, kodu kaunistuse ja toitlustuse küsimustele.

22. Maanoorte liikumine peaks haarama jõukohaselt kasvatavat-arendavat tööga lapsi ka nooremast east, kui lubab seda ringi põhikiri ringi tegevliikmeteks.

23. Kongress peab soovitavaks asuda maanoorte käsiraamatu väljaandmisele, kus kõik juhendid ja töökavad ning põhimõtted oleks koostatud tervikuks.

24. Kongress tunnustab rahvusriided maanoorte piduriietuseks, pidades soovitavaks, et ringiliikmed neid kannaks kõigil pidulikudel juhtudel.

25. Kongress tunnustab maanoorte sümboliks neljalehelise ristikehinalehe, kusjuures oleks ringiliigetel õigus kanda üldmärki, ja erilistel juhtudel ka teenetemärki, mida annab välja Ü. Maanoorte Ühenduse Sekretariaat.

26. Maanoorte üldmärgi sümboliks on rinnamärk 1 sm. läbimõõduga, valge põhjaga, kuldrandiga sõõr, mille keskel roheline neljaleheline ristikehina leht.

27. Maanoorte ringides tuleb korraldada vastavalt töö sihtidele ja kohalikkudele oludele ühiselt kooskäies üld-, referaat- ja vaidluskoosolekuid, raamatukogu, lugemislauda, omalehtekroonikat, ekskursioone kaugematesse ja lähematesse taludesse, vastastikke külaskäike, ühislaulu- ja seltskondlikke mänge, missugused ülesanded olgu võrdselt kohustuslikud kõikidele noortele.

28. Erihuvide kohaselt tuleb ringides korraldada õpiringe, erivõistlusi, kodutalu eritöörühmade nõupidamisi, teostada ühiseid oste-müüke, ühiste tööriistade muretsemist ja rahvatantsude ning sport-mängude õppimist.

29. Iga maanoorte ringi liige on ko-

hustatud läbiviima oma kodutalus mõne töö-ettevõtte ning ringi liikmed jagunevad ringis kodutalu töö-ettevõtete läbiviimiseks tööruhmadesse. Eriti on soovivat tegeleda ringiliikmetel töö-ettevõtetega: keeduvilja kasvatus, seemnekasvatus, taimekasvatus, katseasjandus, umbrohtude hävitus, kodujänete kasvatus, mesilastepidamine, kodulinnu kasvatus, kasulikkude lindude kaitse, kodukäsitöö, kodukorraldus, koduümbruse kaunistus ja mitmesugused teised kodutalus vajalikud tööettevõtted ja korraldused.

30. Mõju avaldamiseks väljaspoole liikmeskonda korraldagu maanoorterigid esijoones: maanoortepäevi, põllumajanduslikke kohtuid, metsapäevi, avalikkude platside kaunistamisi, mitmesuguseid propaganda päevi, näitusi, kollektiooni lappe, avalikke võistlusi, demonstratsioone, aktusi eripäevade ja sündmuste puhul, noorte eriõhtuid ning teises järjekorras korraldagu pidusid, avalikke kõnekoosolekuid, kursusi ja loenguid.

31. Maanoorterigid arendagu ja kujundagu välja järjekindlalt üleriiklikkude päevade: 1) 3 min. töö- ja liikumisseisak 3. jaan. kl. 11.— sõjas langenute mälestuseks, 2) Vabariigi aastapäeva, 24. veebr. iseseisvuspühana, 3) võidupüha 23. juunil — Landeswehri võitmise mälestuseks, 4) Jaanipäev 24. juunil — surnute, valguse- ja noorte võidupühana ja 5) C. R. Jakobsoni surmapäev 19. märtsil — kui põllumehe isetegevuse ideekandja ja traditsioonide pühitsemine.

32. Töö ja tegevuse korraldamiseks ning selle õiglaselt hindamiseks tulevad võtta tarvitusele ringides astmelised töökavad, ning neid teostada aladel, kus see võimalik.

33. Kogu maanoorteritingide töö ja tegevus peab toimuma võistluspõhimõtetel ning töö tulemused tulevad hinnata.

Soimetusele saadetud kirjandus.

Kodujänesekasvatuse tööjuh. Koostanud: K. J a a m a ja E. V i n t. Maanoorte kirjandus nr. 5. Põllutöökoja väljaanne. 30 lhk. Hind 10 senti.

Kodujänesekasvatuse tööjuh. on koostatud maanoorteritingide, maatulundusklubide, põllumeeste- ja maa-

naiste seltside noorte osakondade ja teiste noorte põllumajandusliikude organisatsioonide liikmete töö ja tegevuse korraldamiseks. Tööjuh. annab üldjuhtnõõrid ringi liikmetele kodujänesega tegutsemiseks, kuid tööjuhisesse on võetud ka päevaraamatu osa, kuhu voi-

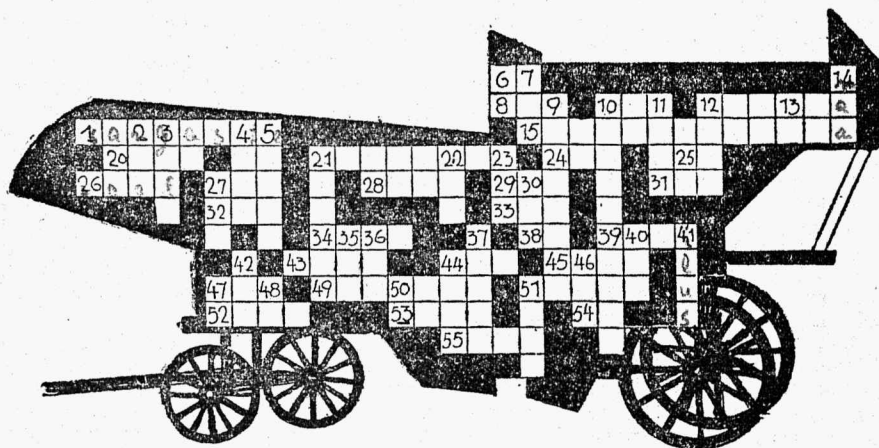
malik teha järjekindlaid ülestähendusi kodujäneste pidamisest ning arveraa- matu ossa märkusi kulutustest ja tuludest ning lõpuks selle põhjal arvestada kodujäneste kasvatuse tasuvust.

Kuna kodujänestekasvatus on senini veel vähe levinud ja siseturu piirides

selle arendamiseks väga soodsad võimalused, siis see tööjuhis võimaldab noortel sellel alal tegutsedes kiiremini edasijõudmist.

Tööjuhis on saadaval Põllutöökoja nõuandetalitusest, Tallinn, Pikk tn. 40.

Ristsõna „rehepeksumasin“.

Vasakult paremale: 1. Parim rukki ja talinisu sort. 6. Asesõna. 8. Kalapüügiiriist. 10. Eestlaste muistne jumal. 12. Maasika sort. 15. Heli. 17. Maja avaus. 19. Veeloom. 20. Inimese nimi. 21. Söödakaalika sort. 24. Kaunvili mitmuses. 25. Noot. 26. Juurvill. 27. Määrdeaine. 28. Usun. 29. Heina hunik. 31. Metallikinnitamise abinõu. 32. Kolmesõnalise parimate aedviljade sordi nime esimene sõna. 33. Laulujuuma. 34. Osakene elavast organismist. 38. Rooma 1005. 39. Asja teisik. 43. Vabrikukartuli sort. 44. Näitav asesõna. 45. Kümme puuda. 47. Jätkamismärk kirjas. 49. Öuna sort. 51.

Väetisaine. 52. Karja nuhtlus. 53. Põllutööriist. 54. Rooma 1500. 55. Söögi valmistamisriist.

Üialt alla: 1. Suvel on... 2. Uudismaa valmistusviis. 3. Vähi püüdmisriist, 4. Herne sort. 5. Mitte see. 6. Asesõna, 7. Öuna sort. 9. Suurim laevamees piiblist. 11. Nõu sopp. 13. Asesõna. 14. Kõigi toitja. 21. Söödapeedi sort. 22. Sugulane. 23. Kevadkuu. 27. Kõigi unistus. 30. „Aaviku“ keeles unenägu. 35. Kõvamaa. 36. Mööbli ja riide vaenlane. 37. Pidalitõbi 40. Inimese nimi. 41. Kena. 48. Eitus. 50. Asesõna. 51. Nõu. H. A a s i a.

Põllutöökoja väljaandel ilmus maanoorte ringide, maatulundusklubide ja teiste noorte organisatsioonide liikmete töö ja tegevuse korraldamiseks:

Suukooli ja marjaiaa tööjuhise,
Seemnekasvatuse tööjuhise,
Sinukasvatuse tööjuhise ja
Kodujänestekasvatuse tööjuhise.

Tööjuhise hind 10 senti. Tellimised saata: PÕLLUTÖÖKODA, TALLINN, PIKK 40.

A/S „ÜHISELU“ TRÜKK.

BESTI
RAHVUSRAAMATUKOOL
AR